

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI (TEZSİZ)**

TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI SUÇU

Yeşim GÜLHAN

115614021

Prof. Dr. Yaman AKDENİZ

İSTANBUL

2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
GİRİŞ	1
I. TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR...	3
1. Terör ve Terörizm.....	3
2. Propaganda.....	6
II. TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI SUÇU	8
1. Korunan Hukuki Değer	8
2. Terörle Mücadele Kanunu'nda Suçun Gelişim Süreci.....	10
3. Fail ve Mağdur	12
4. Suçun Maddi Unsuru.....	13
4.1 Suç Kapsamındaki Fiiller	13
4.1.1 Genel Olarak.....	13
4.1.2 Terör Örgütünün Cebir, Şiddet ve Tehdit Yöntemleri	17
4.1.3. Terör Örgütünün Yöntemlerini Meşru Gösterme	18
4.1.4 Terör Örgütünün Yöntemlerini Övme	19
4.1.5 Terör Örgütünün Yöntemlerine Başvurmayı Teşvik Etme	20
4.1.6 TMK md. 7/2 ve 7/3'e Göre Cezalandırılan Diğer Fiiller	21
5. Suçun Manevi Unsuru	24
6. Hukuka Aykırılık Unsuru	25
6.1. İfade Özgürlüğü.....	26
6.1.1. Genel Olarak.....	26
6.1.2. Kapsamı (Anayasa md. 25, 26, 27, 28, AİHS md. 10)	28
6.1.3. İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması (Anayasa md. 13, md. 26/2, AİHS md. 10/2).....	30

6.1.3.1. Konuya İlişkin AİHM İçtihadı	33
6.1.3.1.1. Demokratik Toplumda Gereklilik Ölçütü.....	34
6.1.3.1.2. Zorunlu Sosyal İhtiyaç: İfadenin İçeriği: “terör ve şiddete teşvik”	35
6.1.3.1.3. İfadenin Kullanıldığı Bağlam.....	41
SONUÇ.....	44
KAYNAKÇA	47

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
TMK	:Terörle Mücadele Kanunu
TCK	:Türk Ceza Kanunu
CIA	:Central Intelligence Agency
FETÖ/PYD	:Fettullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması
PKK	:Kürdistan İşçi Partisi
BAM	:Bölge Adliye Mahkemesi
AYM	:Anayasa Mahkemesi
R.G	:Resmi Gazete
T.	:Tarihli
Bkz.	:Bakınız
m.	:Madde
s.	:Sayfa
e.t	:Erişim tarihi
No	:Başvuru numarası

GİRİŞ

Bir ülkede hem terörün ortaya çıkmasının önüne geçilmesinde hem de terörle mücadelenin doğru bir şekilde yapılabilmesinde ön koşul, o ülkenin demokratik ve özgürlükçü bir anayasal sisteme sahip olmasıdır. Bunun yanında yasaların bu anayasal yapıya uygun duruma getirilmesi ve uygulayıcıların temel hak ve özgürlüklere en üst düzeyde duyarlı bir anlayışla hareket etmesi terörle mücadelenin en önemli yanıdır. Temel hak ve özgürlükleri uygulanamaz duruma getirmiş bir mevzuat ve bu konuda yeterli titizliği göstermeyen uygulayıcıların egemen olduğu bir hukuk sisteminde terörün önüne geçmek mümkün değildir.

Temel hak ve özgürlükler arasında ifade özgürlüğünün öncelikli bir yeri vardır. Çünkü ifade özgürlüğü olmadan diğer hak ve özgürlükleri kullanabilmekte imkânsız hale gelmektedir. İfade özgürlüğü, insanların serbestçe kanaat sahibi olabilmeleri, bilgi edinebilmeleri, bilgilere ulaşabilmeleri, bunları her türlü araçla açıklayabilmeleri ve yayabilmeleri özgürlüğüdür. Herkesin her konuda “özgürce eleştiri yapabilme” hakkını koruyan ifade özgürlüğü, çoğulcu ve demokratik siyasal sistemin ve hukuk devletinin temel koşuludur¹. Belli bir görüşün toplum içinde yayılmasını, fikir ve kanaatlerin kökleşmesini sağlamak için, bu amacın gerçekleşmesine yönelik olarak her türlü maddi ve manevi araca başvurarak, telkin, teşvik ve etkide bulunma anlamına gelen propagandada ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir².

İfade özgürlüğü, Anayasamızda ve Türkiye'nin tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde kullanımı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiştir. Örneğin, “şiddete teşvik veya tahrik” içerdiği kabul edilen ifadeler bu hak kapsamında korunmamaktadır³. Bu anlamda konusu şiddete teşvik veya tahrik içeren propagandada ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez. Türkiye, uzun

---

¹ Reyhan Sunay, İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001, s.8.

² Zeki Yıldırım, İfade ve Basın Özgürlüğü Bağlamında, Adalet Yayınevi, 1.Baskı, Nisan 2014, s. 39

³ Özcan Özbey, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 26, Sayı:106, Mayıs 2013, s.46.

yıllardır ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamalar bakımından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde en çok ihlal kararı verilen ülkelerden biri olmuştur. AİHM tarafından Türkiye aleyhine verilen ifade özgürlüğüne ilişkin ihlal kararları incelendiğinde kararların büyük bir bölümünün terör ve şiddet konusunda olduğu görülmektedir⁴. Bu kararlarda genellikle devlete veya devlet politikalarına yönelik eleştiri ya da birtakım siyasi taleplere ilişkin açıklamaları içeren “siyasi ifadelerin” kamu otoriteleri tarafından “şiddete teşvik” içeren ifadeler olarak yorumlandığı görülmektedir. Bu kapsamda çalışma konumuz olan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda düzenlenen “terör örgütü propagandası” suçu düzenlenmesi ile en fazla çatışma içerisine giren temel hak ve özgürlüğün ifade özgürlüğü olduğu kolaylıkla söylenebilir.

Nitekim, 4 Aralık 2018 tarihinde Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatovic tarafından terör karşıtı hukuksal düzenlemelerin kötüye kullanılmasının ifade özgürlüğü üzerinde yarattığı olumsuz etkiye ilişkin birtakım açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalarda Türkiye’deki terör karşıtı yasaların ifade özgürlüğünü bastırmadaki tehlikelerine, keyfilğine ve kötüye kullanımına özellikle de herhangi bir şiddet çağrısı içermeyen ifadelerin terör propagandası olarak suç haline getirildiğine dikkat çekilmiştir⁵. Türkiye’de özellikle 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi sonrasında 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen terör örgütü propagandası suçuna ilişkin soruşturma ve kovuşturmalarda ciddi oranda artış olduğu ve söz konusu soruşturma ve kovuşturmalarda her geçen gün keyfi uygulamalar ile ifade özgürlüğüne daha fazla müdahale edildiği gözlemlenmektedir.

Bu sebeplerle bu çalışmada terör örgütü propagandası suçu ve bu suçun 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 26. maddesinde “*hakkını kullanan kimseye ceza verilmez*”

---

⁴ Yaman Akdeniz, Kerem Altıparmak, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü: OHAL’ de Yazarlar, Yayıncılar ve Akademisyenlerle İlgili Hak İhlalleri, English Pen Raporu, s. 4.

⁵ Human Rights Comment: Misuse Of Anti-Terror Legislation Threatens Freedom Of Expression, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/misuse-of-anti-terror-legislation-threatens-freedom-of-expression> son erişim tarihi (“e.t.”): 25.01.2019, Türkçe Çevirisi için: <https://anayasagundemi.com/2018/12/06/avrupa-konseyi-insan-haklari-komiseri-teror-karsiti-yasal-duzenlemelerin-kotuye-kullanilmasi-ifade-ozgurlugunu-tehdit-ediyor/> e.t.:25.01.2019

şeklindeki düzenlemeye istinaden hukuka uygunluk sebebi olarak ifade özgürlüğü hakkı ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bu kapsamda, konunun daha iyi anlaşılabilmesi adına ilk olarak terör örgütü propagandası suçuna ilişkin terör ve propaganda kavramları kısaca açıklanmış, ikinci bölümde ise 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve bu kanunun 7. maddesinin 2. fıkrasında son halini alan terör örgütü propagandası suçunun maddi ve manevi unsurları incelendikten sonra çalışma için asıl önem taşıyan, suçun ifade özgürlüğü ile olan ilişkisi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ışığında değerlendirilmiştir.

I. TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1. Terör ve Terörizm

Terör, kelime anlamı itibariyle “korkudan titreme, titremeye sebep olma” anlamına gelen Latince “terrere” kelimesinden meydana gelmektedir. Türk hukukunda “terör” kavramı için, “şiddet”, “yılgı”, “tedhiş”; terörizm kavramı için ise, “yıldırıcılık”, “tedhişçilik” gibi kelimeler kullanılmaktadır⁶. Terörün en önemli unsurunun şiddet olduğu söylenebilir. Terör, şiddet içerikli bir eylem neticesinde toplumda oluşan korku ve panik halidir. Terörizm ise; terör eylemlerinin siyasi bir amaçla, örgütlü, sistematik ve sürekli bir şekilde kullanılmasını benimseyen terör kavramını da içerisinde bulunduran bir kavramdır⁷. Bu kapsamda terörizm, terör örgütlerinin siyasi amaçları doğrultusunda terör eylemlerini bir sürece dönüştürmeleri olarak ifade edilebilir⁸.

Terör ve terörizm kavramları genel olarak sıradan insanların zihninde korku, dehşet, şiddet gibi benzer çağrışımlar yapmaktadır. Ancak, uluslararası mevzuata bakıldığında ortak bir terör ve terörizm tanımı yapılmamıştır. Hükümetlerin ve Uluslararası Kuruluşların ortak bir tanım yapmaktan kaçınmalarındaki en önemli nedenin, terör kavramının özünde taşıdığı siyasi nitelik olduğu düşünülmektedir⁹.

---

⁶ Nurullah Bodur, Eshat Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2018, s. 30.

⁷ Ahmet Cemal Ruhi, Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu Çerçevesinde Terör Örgütleri, Terör Suçları ve Örgütlü Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2018, s. 46.

⁸ Selami Turabi, İfade Özgürlüğü ve Terör Suçları, s. 40.

⁹ Zafer Cirhinlioğlu, Terör ve Toplum, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004, s.24.

Terör eylemi korku ve dehşet ortamı yaratarak yok etmeyi amaçlarken aynı zamanda siyaseti de içine alarak hareket etmektedir. Bu durumun devletler tarafından kendi menfaatlerine uygun düşeceği şekilde yorumlandığı, özellikle siyasi, ekonomik ve askeri alanda rekabet içinde olan devletlerin terör örgütü olarak kabul edilen yapıları destekleyerek veya tam tersi özgürlük savaşçıları olarak kabul ederek rakip devletleri zora sokmayı amaçladıklarını, bu nedenle de devletlerin uluslararası boyutta ortak bir tanımdan kaçındıkları görülmektedir¹⁰. Örneğin, 1980'lerde Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal ettiği dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nden parasal destek ile silah yardımı alan ve CIA tarafından eğitilen 'özgürlük savaşçısı' El Kaide'nin kurucularından biri olan Usame Bin Ladin 11 Eylül saldırılarının ardından, en çok aranan teröristler listesi arasına girmiştir¹¹.

Uluslararası boyutta terörü tanımlamada güçlük yaratan bir başka sorunda, self determinasyon hakkını kullandığını iddia eden kendilerini ulusal kurtuluş hareketi olarak tanımlayan toplulukların ülkeler nezdinde nasıl değerlendirileceği meselesidir¹². Self determinasyon hakkının uluslararası hukukta ne şekilde yer aldığı konumuz dışında ayrı bir tartışma konusudur. Ancak, bu hakkın meşru bulunduğu durumlarda bile bu hakkı kullananların terör yöntemlerine başvurmama yükümlülüğü altında oldukları kabul edilmektedir¹³.

Devletlerin ortak bir terör tanımı yapmaktan kaçınmalarındaki nedenleri yalnızca diğer devletlerle olan ilişkileri üzerinden değerlendirmenin yeterli olamayacağı kanaatindeyim. Terör, özünde siyasi taleplerle ilgili bir kavram olduğundan devletler bu talepleri yorumlama konusunda genellikle özgür olmak isterler. Şöyle ki; özellikle totaliter rejimlerde, iktidar veya devlet uygulamalarına yönelik muhalif düşüncelerin terör tehdidi olarak yorumlanması ve iktidara muhalif olduğu düşünülen kişilerin de terörist olarak kabul edilmesi eğilimi vardır. İktidar

---

¹⁰ Hasan Tahsin Fendoğlu, Uluslararası Belgelerde Terörizm, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Elazığ 2000 s. 759. <http://www.hasantahsinfendoglu.com> e.t.: 25.01.2019

¹¹ İbrahim Kaya, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, USAK Yayını, 1. Baskı, Ankara 2005, s.10.

¹² Mehmet Akça, Terörizmin Kendine Özgü (Sui Generis) Niteliği: Kavramı Tanımlamada Metodoloji Sorunu, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 88 · Sayı: 2014/1, Ocak Şubat 2014, s. 35.

¹³ Kaya, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, s. 11.

veya devlet politikalarını eleştiren düşünce açıklamaları veya protestolar bir devlet tarafından ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilirken bir başka devlet tarafından ise birtakım gerekçelerle terör suçu kabul edilebilir. Bu açıdan bakıldığında bir ülkenin terör ve terörizm tanımına yaklaşımı aslında o ülkedeki hukuki ve siyasi anlamda gelişmişlik düzeyiyle yakından ilgilidir.

En kapsamlı terörizm tanımlarından birisi, İslam Konferansı Örgütü tarafından düzenlenmiştir. 1 Temmuz 1999 Tarihli Uluslararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi'nde terörizm şu şekilde tanımlanmıştır.

“İnsan topluluklarını terörize etme, onlara zarar verme, hayatlarını, haysiyetlerini, hürriyetlerini, güvenliklerini, haklarını tehlikeye atma, çevreye, kamuya ait veya özel tesislere zarar verme, bunları işgal etme veya ele geçirme, ulusal kaynakları veya uluslararası tesisleri tehlikeye atma, bağımsız devletlerin istikrarını, toprak bütünlüğünü, siyasi bütünlüğünü veya egemenliğini tehdit etme amaçlarıyla bireysel veya toplu olarak gayrimeşru bir planı uygulamak için gerekçesi ve hedefleri ne olursa olsun yapılan her türlü eylem ve tehditidir.”¹⁴

Avrupa Konseyi ise 13.06.2002 tarihli çerçeve kararında terörizmi şu şekilde tanımlamıştır.

“Bir ülkeyi ya da uluslararası örgütü ciddi şekilde rahatsız ya da tehdit etmek, bir hükümeti ya da uluslararası örgütü bir fiili yapmaya ya da yapmamaya zorlamak, bir ülkedeki temel siyasal, anayasal, sosyal ve ekonomik yapıları ortadan kaldırmak, ülkeyi istikrarsız hale getirmek.”¹⁵

12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren; 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci maddesinde de terör tanımına şu şekilde yer verilmiştir;

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını

---

¹⁴ Bkz. Convention Of The Organization Of The İslamic Conference On Combating İnternational Terrorism, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-02/islamic-conference.xml> e.t.: 25.01.2019

¹⁵ Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475> e.t.”: 25.01.2019

*tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”*¹⁶

Bu tanıma baktığımızda, cebir ve şiddetin zorunlu olduğunu ayrıca belirtilen amaçların arandığını ve de örgüt mensubu kişilerin bu eylemleri gerçekleştirmelerinin şart olarak arandığını görmekteyiz.

2. Propaganda

Propaganda, özünde bir düşünce açıklamasıdır. Bu yönüyle de ifade özgürlüğünün bir parçası ve kullanılma şekillerinden biri olarak kabul edilmektedir¹⁷. Ancak, salt düşünce açıklamasından farklı amaçlar taşımaktadır. Propaganda, nerede ve ne zaman olacağı fark etmeksizin bir düşünceyi, taraftar kazanmak amacıyla söz, şarkı, yazı, resim, radyo, sinema gibi araçlar yoluyla başkalarına yayma, kabul ettirme ve benimsetme faaliyeti olarak adlandırılabilir.¹⁸

Sözlükte, çeşitli propaganda tanımlarının bulunduğu görülmektedir. Propaganda sözlük anlamı olarak, *“Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma.”*¹⁹ anlamına gelmektedir. Mevzuatta propagandanın herhangi bir tanımı yapılmamıştır. Sadece propagandanın cezalandırılması gereken haller düzenlenmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, bir kararında propaganda fiilini; *“Belli bir görüşün toplum içinde yayılmasını, fikir ve kanaatlerin kökleşmesini sağlamak için bu amacın gerçekleşmesine yönelik olarak her türlü maddi ve manevi araca başvurarak telkin, teşvik ve etkide bulunma.”*²⁰ şeklinde tanımlamıştır.

¹⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> e.t.: 25.01.2019

¹⁷ Bora Erdem, Avrupa Standartlarına Göre Türkiye'de Basın Özgürlüğü, Cinius Yayınları, 1. Baskı, Aralık 2017, s. 172.

¹⁸ Zeki Yıldırım, İfade ve Basın Özgürlüğü Bağlamında, Adalet Yayınevi, 1.Baskı, Nisan 2014, s. 39

¹⁹ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr, e.t.: 25.01.2019

²⁰ Yargıtay (“Yarg”) Ceza Genel Kurul (“CGK”) . 16.03.1999 T., E. 1998/9-33, K. 1998/38

Anayasa Mahkemesi de bir kararında propagandayı; “*Belli bir amacı gerçekleştirmek ve yandaş kazanmak için düşüncelerin birden çok kişilerin bilgilerine ulaştırılmasını öngören bir etkileme yöntemi*²¹” olarak tanımlamıştır.

Tanımlarda da görüleceği üzere genel olarak propaganda, belirli amaçlara ulaşmak için bir düşünceyi yayma, benimsetme ya da tanıtmaya faaliyetidir. Propagandada amaç, yapılan propaganda türüne göre farklılık göstermektedir. Örneğin, siyasi partiler oy toplamak ve iktidara gelmek için²² ya da Komünizm ve Faşizm dönemlerinde Lenin ve Hitler örneğinde olduğu gibi liderler, ideolojilerini yaymak ve kitleleri harekete geçirmek için²³ siyasi propaganda yöntemlerini kullanabileceği gibi; devletler de başka milletlerden sempatican kazanma gayesiyle kültür propagandası²⁴ yapabilmektedir. Görüleceği üzere propagandanın amacı sadece hedeflendiği noktada düşüncelerini benimsetmek ve yandaş kazanmak değil aynı zamanda konusuna göre hedef kitleyi amaçları doğrultusunda harekete geçirebilmektir.

Propaganda da önemli olan muhatap kitlenin etkilenmesi, düşüncelerinin denetimini ele geçirerek muhatap kitleyi harekete geçirmek olduğu için bunun hangi yolla yapılmış olduğunun önemi bulunmamaktadır. Propaganda, mektup, cep telefonu²⁵, el ilanı, sosyal medya araçlarından Facebook, Twitter, TV, radyo, gazete, dergi, kitap, resim, tiyatro, söyleşi, panel, slogan, amblem, vb. her türlü araçla yapılabilir²⁶.

Propagandayı, tahrik, tanıtmaya, açıklama, telkin, övme gibi kavramlarla karıştırmamak gerekir. Propagandada etkilemek söz konusu iken, tahrikte yoğun ve açık bir baskı söz konusu olmaktadır. Tanıtma, bir kişinin ilgili konu hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmasını sağlamaktır. Propagandada ise muhatabın

---

²¹ Anayasa Mahkemesi (“AYM”) 1991/18 E. 1992/20 K.

²² Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s. 40

²³ Can Çelik, Terörizmin Propagandası Suçu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2014, s. 47.

²⁴ İsmail Can Doğan, Propaganda Aracı Olarak İnternet: “Kayseri İli Merkez Seçmeni Üzerine Bir Alan Araştırması”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014, s.34.

²⁵ Deniz Sarııldız, Görsel İletişim Araçlarıyla Türk Karşıtı Soykırım Propagandası, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2006, s. 44.

²⁶ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s. 40.

propagandacının amacına yönelik fikri edinmesini sağlamaktır. Telkin, tek bir kişiye yöneltilirken propagandada birden fazla kişiyi etkilemek amaçlanır. Övme de kanunun suç saydığı eylemin, doğru, güzel ve iyi olduğunu belirtme vardır. Açıklama, konu hakkında muhatap kişinin fikir edinmesi amacını taşımaktadır²⁷.

Bu çalışmanın konusu, temel olarak propagandanın anlamı ifade özgürlüğü kapsamında kalan ve içeriği suç teşkil etmeyen propagandadan ziyade ceza hukuku kapsamında kalan ve suç teşkil eden terörizmin propagandası kavramıdır. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. Maddesinde yer alan terör örgütünün propagandasını yapma suçunun unsurları incelenecek devamla, hukuka uygunluk sebebi olarak propagandanın ifade özgürlüğü kapsamında korunduğu ve korunmadığı durumlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları çerçevesinde değerlendirilecektir.

II. TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI SUÇU

1. Korunan Hukuki Değer

Ceza hukuku yolu ile korunmaları gereken üstün nitelikli hak ve özgürlükler ile toplumu ayakta tutan temel değerler ya da bu temel değerlerin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla korunan önemli menfaatler suç ile korunan hukuki değeri oluşturur²⁸. Kanun koyucuyu toplumun veya kişilerin yararının korunması amacıyla suç tiplerini belirlemeye sevk eden sebep olarak da işlev gören hukuki değer bir ideal olup maddi bünyeye sahip değildir. Aslında bu anlamda korunan hukuki değer, suç tipinin düzenlenmesi ile korunmak istenen değerdir²⁹. Bununla kastedilen, kanunun koruduğu yararın suç ile ihlal edilmesi veya tehlikeye düşürülmesi, başka bir deyişle suçun zarar verdiği hak ve menfaattir³⁰.

Terör eylemleri kamu düzeninin, toplum arasında kargaşanın, hukuki, siyasi ve ekonomik istikrarın, güven ve sağlamlığın zarar görmesi sonucunu doğuracaktır.

²⁷ Ruhi, Terör Suçları ve Örgütlü Suçlar, s.55.

²⁸ Öykü Didem Aydın, Yeni Türk Ceza Kanunu Açısından Salt İfade Suç Tiplerine Eleştirel Bir Bakış, HDP Hukuki Perspektifler Dergisi, Mayıs 2006, s.128

²⁹ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2011, s. 23.

³⁰ Yıldırım, Terörizm Propagandası Suçu, s.212

Bu durumda terör eylemlerinin amaçlarını ve kullandığı yöntemleri meşru gösterme, övme veya teşvik etme propagandanın amaçlarını göstermektedir³¹.

Türkiye’deki terör anlayışını 3713 sayılı TMK’nın terörü tanımlayan birinci maddesiyle korunan hukuki yarar açısından değerlendirdiğimizde karma bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Terör bir taraftan Türkiye’nin “siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyeti’nin varlığını, devlet otoritesini zaafa uğratmak, yıkmak veya ele geçirmek suretiyle devletin iç ve dış güvenliğini hedef almaktadır; diğer taraftan genel sağlık ve kamu düzeni de terörün hedefleri arasında sayılmak suretiyle hukuki koruma altına alınarak liberal bir görünüm sergilemeye çalışılmaktadır³².”

TMK’da düzenlenen suçlar ile korunan hukuki yarar, Türk Ceza Kanunu’nun özel hükümler kitabının beşinci bölümünün başlığı olarak belirlenmiş olan kamu barışıdır. Kamu barışı, bireyler arasındaki ilişkilerde hukukun üstünlüğünün olduğu bu itibarla sosyal huzuru, barışı ve güveni ortaya koyan toplum düzeni olarak ifade edilmektedir³³.

Aslında terör karşıtı düzenlemeler ile devletin, kamu barışı veya kamu düzenine ilişkin tehlikeye girebilecek hukuki varlığının garanti altına alınarak menfaatlerinin korunmasının amaçlandığı düşünülmektedir³⁴. Ceza hukukunda kamu düzeni, daha dar bir anlamda kullanılmakta, sosyal hayatın düzgün işlemesini, toplumun hukukun egemenliği altında uyum ve barış içinde yaşamasını yani kamu barışını ifade etmektedir³⁵. Kamu barışı ve kamu düzeni kavramları soyut kavramlar olmaları sebebiyle yönetenler tarafından devleti ve düzeni koruma gerekçesiyle zaman zaman hak ve özgürlükleri aleyhine kullanılabilir. Kamu barışını ve kamu düzenini koruma gerekçesiyle aslında ifade özgürlüğü

---

³¹ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s.158

³² Bodur, Özkul, s 158, Yıldırım, s.2213’ten aktaran zafer hamide ceza hukukunda terörizm s. 51

³³ Ahmet Cemal Ruhi, Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu Çerçevesinde Terör, s.56.

³⁴ Haluk Toroslu, Kamu Barışına Karşı Suçlar Bakımından Tahrik Kavramı, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 459, Ankara 2015, s. 1202

³⁵ Haluk Toroslu, Kamu Barışına Karşı Suçlar Bakımından Tahrik Kavramı, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 459, Ankara 2015, s. 1202

kapsamında değerlendirilmesi gereken düşünce açıklamalarının ve açıklama biçimlerinin, kamu güvenliğini bahane ederek cezalandırma yoluna gidildiği sıkça görülmektedir.

Demokratik bir rejimde, hiçbir zaman salt düşünceler cezalandırılmaz, ancak düşüncelerin ifade edilmesi veya ifade edilme biçimleri meşru olmayan amaçlara yönelik olması halinde ceza hukuku bakımından değerlendirilebilir³⁶. Her düşünce özgürdür, ancak ifadenin şiddete tahriki içerip içermediği veya toplum düzenini bozma amacıyla açıklanıp açıklanmadığı hukukun alanına girmesi bakımından önem arz etmektedir³⁷.

Terör örgütü propagandası suçu, terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarını yayınlama, suçu ve suçluyu övme, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme, suç işlemeye tahrik ve buna benzer eylemler birbirlerine benzerlikleri bulunsa da farklı suçların unsurlarını oluşturmaları bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Terörizmin propagandası ve buna benzeyen diğer eylemlerin ceza kanunlarında düzenlenen suç tiplerinden hangisinin tanımına uygun olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda, çalışmanın bu bölümünde terör örgütü propagandası suçunun geçirdiği değişiklikler ve suçun kanuni tanımındaki maddi, manevi ve unsurları bakımından incelenerek diğer suçlardan farkı ortaya konabilecektir.

2. Terörle Mücadele Kanunu'nda Suçun Gelişim Süreci

12.04.1991 tarihinde yürürlüğe giren 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda yer alan kısaca komünizm veya din propagandası şeklinde düzenlenen suçlar kaldırılarak yerine Terörle Mücadele Kanunu kapsamında terör propagandası sayılacak fiiller suç olarak düzenlenmiştir³⁸. Bu amaçla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. Maddesinde terör propagandası fiilleri sayılmış, 8. Maddesinde devletin bölünmezliği aleyhine propaganda suçu düzenlenmiştir. Zaman içerisinde, Avrupa Birliği kurumlarının Türkiye hakkında hazırladıkları ilerleme raporları

---

³⁶ Yıldırım, Terörizm Propagandası Suçu, s. 214

³⁷ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s. 159

³⁸ Çelik, Terörizmin Propagandası Suçu, s.100.

doğrultusunda ve de AİHM'nin ifade özgürlüğü konusunda Türkiye aleyhine çok sayıda ihlal kararı vermesi nedeniyle suçun kapsamı oldukça daraltılmıştır.

19.02.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4744 sayılı kanunla örgüt propagandası yapma suçunun unsurları değiştirilmiş ve propagandanın suç olması için “*terör yöntemlerine başvurmayı özendirerek şekilde*” yapılması öngörülmüştür. Değişiklik gerekçesinde de “ifade özgürlüğünün sınırlarının genişletilerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu alanda aradığı kriterlere uygun bir düzenleme getirildiği” belirtilmiştir. Aynı madde de 07.08.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4963 sayılı kanunla yeniden değişiklik yapılarak propagandanın “*şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde*” olması suç olarak öngörülmüştür. Bölücülük propagandası ise, terör propagandası ile aynı amaca hizmet ettiği için, 2003 yılında AB uyum yasaları çerçevesinde yürürlükten kaldırılmıştır. 18.07.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5532 sayılı yasayla, 3713 sayılı kanunun 7. Maddesi tamamen değiştirilmiştir. Yeni maddede, herhangi bir propaganda tanımlamasına yer verilmeyerek “*terör örgütünün propagandasını*” yapma suç olarak düzenlenmiştir. Suçun cezasında ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ayrıca, suçun basın yayın yoluyla işlenmesi halinde cezanın arttırılacağına dair hükümler düzenlenmiştir³⁹.

Son olarak maddede, 11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 8. Maddesiyle yapılan değişiklik ile suçun oluşturulması daha da zorlaştırılarak, “*Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapma*” şeklinde suçun oluşması bakımından terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerinin propagandasını yapma şartı getirilerek maddede AİHM'nin bu konudaki kriterlerine uygun olarak düzenleme yapılmıştır.

Değişiklik gerekçesine göre; “*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, şiddeti teşvik niteliğinde olmayan açıklamaların ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu*

---

³⁹ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s.157.

belirterek⁴⁰, içerisinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan ya da kişileri silahlı isyana teşvik edecek nitelikte olmayan açıklamalar nedeniyle bireylerin Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. Maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde cezalandırılmalarını ifade özgürlüğüne aykırı bulmaktadır. Yapılan düzenlemeyle, maddenin ikinci fıkrasında yer alan suçun unsurları yeniden belirlenmekte, maddeye “cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde” ibaresi eklenerek suçun kapsamı AİHM standartlarına uyumlu hale getirilmiştir”.⁴¹ Her ne kadar değişiklik gerekçesinde AİHM içtihadı çerçevesinde “şiddete teşvik” niteliğinde olmayan açıklamaların ifade özgürlüğü kapsamında korunması gerektiği kabul edilmiş ve AİHM standartlarına uyum çerçevesinde madde metni değiştirilerek kapsamı daraltılmış olsa da bu değişikliğin daha çok madde metninde kaldığı, uygulamada ise mahkemeler tarafından ‘sanki bu değişiklik yapılmamış gibi’ kararlar verildiği söylenebilir.

3. Fail ve Mağdur

TMK 7/2. Maddesinde “Terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek veya bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi” ibaresinden açıkça anlaşıldığı gibi, terör örgütü propagandası suçunun faili herkes olabilir⁴².

---

⁴⁰ Faruk Temel Kararı (Başvuru No (“No”): 16853/05 – 1 Şubat 2011): “Mahkeme, bu kararında öncelikle propaganda kavramının yorumlanması konusunda birtakım sorunların olduğu üzerinde durmuş ve propaganda yapma suçunun AİHS'nin 10/2. Maddesi anlamında “kanunla öngörülme” şartının karşılanmasında ciddi şüphelerin bulunduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında AİHM, bu madde uyarınca Türkiye hakkında verdiği birçok kararında (...) şiddeti teşvik edici ve bireylere zarar verici nitelikte olmayan düşünce açıklamalarının ifade özgürlüğünün kapsamında olduğunu belirterek, içeriğinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan ya da kişileri silahlı isyana teşvik edici nitelikte olmayan açıklamalar nedeniyle bireylerin Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. Maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde cezalandırılmasını sözleşmenin 10. Maddesine aykırı bulmuştur.”

⁴¹ İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/748), TBMM, 24. Yasama Dönemi, 3. Yasama Yılı, Sıra Sayısı 445, s. 5. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr>

⁴² Yıldırım, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s.234.

Failin, terör örgütü üyesi olması zorunlu değildir. Örgüte üye olarak bu suçun işlenmesi halinde hem örgüt üyesi olma (TCK 314) hem de terör örgütü propagandasını yapma suçundan ayrı ayrı cezalandırılacaktır (TCK 220/4).

Ancak fail terör örgütü üyesi olmamakla birlikte, terör örgütü propagandasını yapma suçunu işliyorsa;

Eğer işlediği fiil TMK 7/2 kapsamında ise TMK 7/5'te yer alan düzenlemeye göre ("*Terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına; a) İkinci fıkrada tanımlanan suç, işleyenler hakkında, 5237 sayılı Kanununun 220'nci maddesinin altıncı fıkrasında tanımlanan suçtan dolayı ayrıca ceza verilmez.*") faile ayrıca TCK 220/6'da tanımlanan ("*örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme*") suçtan dolayı ceza verilemeyecektir⁴³. Eğer işlediği fiil TMK 7/3 kapsamında ise, TMK 7/5 teki düzenleme bu fıkrayı kapsamadığından faile hem TMK 7/3'ten hem de TCK 220/6'dan ayrı ayrı ceza verilecektir. Ayrıca, suçun basın yayın yoluyla işlenmesi durumunda suçun faili basın yayın mensupları hatta suçun bizzat işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumlularının da bu suçun faili olacağı madde metninde düzenlenmiştir⁴⁴.

Terör suçlarının mağduru toplumu oluşturan tüm bireylerdir⁴⁵. Gerçekten de terör propagandasını oluşturan fiiller kamu düzeni, güvenliğini ve barışını tehlikeye düşürdüğünden toplumun her bireyi bu suçun mağduru olarak görülebilir.

4. Suçun Maddi Unsuru

4.1 Suç Kapsamındaki Fiiller

4.1.1 Genel Olarak

Fiil kavramını ifade için hareket, davranış gibi terimler kullanılmaktadır. Fiil, insanın dış dünyada beliren iradi davranışı olarak tanımlanmakla birlikte⁴⁶,

---

⁴³ Namık Kemal Topçu, Terör Örgütünün Propagandasını Yapma Suçu (TMK 7/2-5), Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 28, Ağustos 2015, Sayfa: 107-139

⁴⁴ Ruhi, Terör Suçları ve Örgütlü Suçlar, s.56.

⁴⁵ Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara 2013, s. 229.

⁴⁶ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Eylül 2012, s. 203

ceza hukuku bakımından önemli olan fiil, kanunda belirtilen tanıma uygun olan tipik fiildir⁴⁷. Ceza hukukunda her incelemenin başında fiile bakılır. Bu sebeple salt düşünce “fiil” sayılamayacağından, ceza hukukunun konusu olamaz⁴⁸.

Terör örgütü propagandası suçu, bir soyut tehlike suçu olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁹. Soyut tehlike suçlarında, fiilin yönelik olduğu konu üzerinde tehlike yaratmış olup olmadığı araştırılmaz, Fiilin yapılmasıyla tehlikenin ortaya çıktığı kabul edilir, varsayılır. Burada fiilin tehlikeliliği suçta bir unsur olmayıp, hükmün düzenlenme, varoluş sebebini oluşturur⁵⁰. Terör örgütü propagandası suçunun hukuki yararı yukarıda belirttiğimiz üzere “*devletin siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyeti'nin varlığını, devlet otoritesini zaafa uğratmak, yıkmak veya ele geçirmek suretiyle devletin iç ve dış güvenliğini ve genel sağlık ve kamu düzenini bozmak*” olduğuna göre bu sayılanların, eylemin işlenmesi halinde tehlikeye girme olasılığı bulunmaktadır.

TMK 7/2-1. cümlede yer alan düzenleme; “*Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi*” şeklindedir. O halde bu suçun oluşabilmesi için, öncelikle propagandanın varlığı söz konusu olmalıdır. Propaganda kelimesinden neyin anlaşılması gerektiği madde metninde düzenlenmemiştir. Ancak propaganda kavramı başlıklı bölümde detaylıca açıkladığımız gibi terör örgütü ile ilgili olarak her davranış veya her söz propaganda olarak kabul edilemez. Bir söz ya da davranışın propaganda olarak kabul edilmesi için terör örgütü ile ilgili o “*öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla*” yapılmış olması şarttır. Bu koşulu taşımayan söz ya da davranışlar propaganda olarak nitelendirilemeyeceğinden, suç oluşturmaz.

---

⁴⁷ Yılmaz, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, 220

⁴⁸ Artuk, Gökçen, Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 8

⁴⁹ Yılmaz, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s. 220, Bodur, Özkul, s. 165

⁵⁰ Özbek, Kanbur, s. 217

Propaganda, birden fazla şekilde yapılabilir, bu yönüyle seçimlik hareketli suç kategorisindedir⁵¹. Dolayısıyla, terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde, fıkarda belirtilen seçimlik hareketlerden birisi ile propagandasının yapılması halinde suç oluşur. Propaganda, söz, yazı, resim, şarkı, şiir, tiyatro, pankartla yürüme, duvara mesaj yazma, mail atma, yazı yazma şeklinde olabilmektedir. Fiiller çok çeşitli olup, bu yönüyle serbest hareketli fiil niteliğindedir⁵².

Bu suçun basın yayın yoluyla işlenebilmesi için propaganda teşkil eden düşünsel içeriğin yayınlanması gerekmektedir⁵³. Basın yayın yolu ile deyiminden, Türk Ceza Kanunu'nun 'tanımlar' başlıklı 6. Maddesi uyarınca, "her türlü yazılı, görsel işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar yoluyla işlenmesi" anlaşılmaktadır.

Kanunda suç teşkil eden propagandanın konusu da sınırlı olarak belirlenmiştir. Buna göre yapılan propagandanın; "*Terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek şekilde veya terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini övecek şekilde veya terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde*" yapılması gerekmektedir⁵⁴. Bu noktada, örgütün terör örgütü olup olmadığı tespit edilmelidir⁵⁵. Bir örgütün TMK kapsamında terör örgütü kabul edilebilmesi için, "*cebir ve şiddet kullanarak, baskı, korkutma, yıldırma veya tehdit*" yöntemlerinden biriyle TMK madde 1' de yer alan amaçlardan birini gerçekleştirmek için kurulmuş

---

⁵¹ Yıldırım, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s. 220. Bodur, Özkul, s. 166

⁵² Çetin Özek, Basın Suçlarının İşlenmesi ve Takibi ile ilgili Bazı Problemler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 40, Sayı 1-4, 1974, s.17.

⁵³ Çetin Özek, Basın Suçlarının İşlenmesi ve Takibi ile ilgili Bazı Problemler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 40, Sayı 1-4, 1974, s.50.

⁵⁴ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s. 162

⁵⁵ Ruhi, Terör Suçları ve Örgütlü Suçlar, s.55

olması gerekir⁵⁶. Propagandası yapılan örgüt ‘terör’ amacıyla kurulmamışsa koşulları varsa suç örgütü olarak TCK 220/8⁵⁷ kapsamında değerlendirilebilir⁵⁸.

Terör örgütünün varlığının tespiti uygulama açısından sorun taşımaktadır. Bu tespitin yapılabilmesi ancak kesinleşmiş bir yargı kararıyla mümkündür⁵⁹. Bu kapsamda Türkiye’de FETÖ/PYD terör örgütüyle ilgili olarak TMK md. 7/2 kapsamında başlatılan soruşturmalarda bu unsurun dikkate alınmadığı görülmektedir. Elbette ki ilk defa kendisini gösteren bir örgütle ilgili olarak yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda şüphelilerin ve sanıkların mensupluk iddiasıyla yargılanmalarında örgütün varlığına ilişkin önceden verilmiş kesinleşmiş bir karara ihtiyaç olmayabilir⁶⁰. Ancak kanaatimce, TMK madde 7/2 çerçevesinde terör örgütünün propagandasının yapılması suçunun oluşabilmesi için, propagandası yapılan örgütün terör örgütü olduğuna dair kesinleşmiş bir yargı kararı mutlaka olmalıdır.

Salt terör örgütünün propagandasını yapmak, bu suçu oluşturmayacaktır. Suçun oluşabilmesi için, örgütün yapmış olduğu cebir, şiddet ya da tehdit içeren yöntemlerinin propagandasının yapılması gerekmektedir⁶¹. Örneğin DHKP-C terör

---

⁵⁶ Namık Kemal Topçu, Terör Örgütünün Propagandasını Yapma Suçu (TMK 7/2-5), *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 28, Ağustos 2015, Sayfa: 107-139

⁵⁷ TCK md. 220/8: “Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

⁵⁸ Bu husustaki kararlar için bakınız (“bkz”): 9. CD. 13.07.2010 T., 2008/18564 E., 2010/8414 K., 9 CD. 8.11.2010 T., 2009/421 E., 2010/11485 K., 9 CD., 03.02.2011 T. 2009/3774 E. 2011/767 K.

⁵⁹ Ersan Şen, Terör Örgütü Propagandası, 23.05.2017 tarihli haber7com internet sitesi yazısı, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2336679-teror-orgutu-propagandasi> (“e.t.”) 25.01.2019

⁶⁰ “Örgütün kurucusu, yöneticileri ve örgüt hiyerarşisinde üçüncü veya daha yukarı katmanlarda yer alan mensuplarının zaman sınırlaması olmaksızın örgütün nihai amacından haberdar oldukları yönünde kuşku bulunmamakta ise de, bir ve ikinci katmanlarda yer alanlar açısından; Devletin her kurumuna sızan mensupları vasıtasıyla kişi ve kurumlara yönelik, örgütün gerçek yüzünü ortaya koyan operasyonlara başlandığı, bu yapının kamuoyu ve medya tarafından tartışılır hale geldiği, üst düzey hükümet yetkilileri ve kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda “paralel yapı” veya “terör örgütü” olduğuna dair tespitler ve uyarıların yapıldığı, Milli Güvenlik Kurulu tarafından da aynı değerlendirmelerin paylaşıldığı süreçten önce icra edilen faaliyetlerin, nitelik, içerik ve mahiyeti itibarıyla silahlı terör örgütünün amacına hizmet ettiğinin somut delil ve olgularla ortaya konulmadıkça örgütsel faaliyet kapsamında kabul edilemeyeceği değerlendirilerek;”

⁶¹ Yıldırım, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s.226

örgütünün propagandası değil, DHKPC terör örgütünün başvurmuş olduğu cebir, şiddet ve tehdit yöntemlerinin propagandasını yapmak bu suçu oluşturur. Çalışmanın bu bölümünde bu fiilleri tek tek inceleyeceğiz.

4.1.2 Terör Örgütünün Cebir, Şiddet ve Tehdit Yöntemleri

Bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi adına öncelikle kısaca “cebir”, “şiddet” ve “tehdit” kavramlarının anlamını açıklamamız gerekmektedir.

Cebir, kelime anlamıyla zorlama, kişiye karşı fiziki güç kullanmak suretiyle, onun veya bir üçüncü kişinin iradesi ve davranışları üzerinde zorlayıcı etki meydana getirilmesi olarak tanımlanmaktadır⁶². 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 108. Maddesinde “hürriyete karşı suçlar” bölümünde bir kişiye karşı cebir kullanılması hali suç olarak düzenlenmiştir⁶³.

Şiddet, kaba kuvvet kullanma, sert davranma, bir kişiye güç veya baskı uygulayarak; istediği bir şeyi yapmak ya da yaptırmak veya işkence, vurma, yaralama yoluyla zarar verilmesi, kısaca insana fiziksel ve ruhsal zarar veren davranışlar olarak tanımlanmaktadır⁶⁴.

Tehdit ise, ceza hukuku bakımından, manevi cebir hali, kişinin büyük bir tehlike ile karşılaşabileceği korkusunun üzerinde yaratılması suretiyle onun iradesine uygun hareket imkanlarının sınırlandırılması durumunda kişinin karşılaşacağından korktuğu zarar veya tehlikeden kurtulmak için belirli bir şekilde hareket etmek veya hareket etmemek durumunda kalması hali olarak tanımlanmaktadır⁶⁵.

Yargıtay, terör örgütünün bayrak, işaret ve eylemlerini, liderini, amaçlarını ve açıklamalarını yayınlayanların yalnızca bu eylemleri gerçekleştirmeleri

---

⁶² Pınar Memiş Kartal, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Türk Ceza Hukukunda Cebir Suçu (TCK M.108), Cilt 7, Sayı 1-1, Ocak-Şubat 2010, s.1035

⁶³ TCK Madde 108- (1) “Bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı cebir kullanılması halinde, kasten yaralama suçundan verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılarak hükmolunur”.

⁶⁴ Faruk Kocacık, Şiddet Olgusu Üzerine, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı1, s.2 <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/88.pdf>

⁶⁵ Çetin Özek, Basın Suçlarının İşlenmesi ve Takibi ile ilgili Bazı Problemler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 40, Sayı 1-4, 1974, s.39-40

sebebiyle terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerini benimsemiş olduklarını kabul ederek propaganda suçunu işlediklerini içtihat haline getirmişti⁶⁶. Ancak 6459 sayılı kanunla madde metninde ifade özgürlüğü lehine yapılan değişikliklerden sonra Yargıtay'ın eski içtihatlarından vazgeçtiği söylenebilir. Örneğin gösteri yürüyüşlerinde terör örgütüne ait bayrağı sallamak⁶⁷, terör örgütünün liderinin posterini açmak⁶⁸, terör örgütü lehine slogan atmak⁶⁹, gibi eylemlerini doğrudan bu kapsamda kabul etmemektedir.

Nitekim, yerel mahkemeler de verdiği kararlarda terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren, öven veya bu yöntemlere teşvik eden propagandanın oluşup oluşmadığını değerlendirmiş, sanıkların sosyal medya hesaplarından terör örgütüne ait amblemi veya bayrağı paylaşımlarından ibaret olan eylemlerinin tek başına terör örgütünün cebir şiddet veya tehdit içeren yöntemleri olarak nitelendirmemiştir⁷⁰.

4.1.3. Terör Örgütünün Yöntemlerini Meşru Gösterme

Bir şeyi meşru gösterme kavramını, bir şeyin hukuk düzenine veya hakkaniyete ve adalete uygunluğunu göstermeye çalışma olarak tanımlayabiliriz.

Terör örgütünün, cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterme; devletin siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ve devletin iç ve dış güvenliğini, devlet otoritesini zaafa uğratma, yıkma veya ele geçirme ve hedeflerine ulaşmak için insan hayatını hiçe sayan, kamu düzenini bozan, hiçbir kural tanımayan adi suçlardan farklı örgütlü sistematik her türlü cebir ve şiddete başvurmayı meşru gören bu yöntemleri kullanmayı hukuka uygun olmasa bile hakkaniyete ve adalete uygun

---

⁶⁶ ... Sanığın iddia ve kabul edilen, okul bahçesindeki Türk bayrağının yerine PKK terör örgütünü simgeleyen bayrağı asmaktan ibaret eyleminin bir bütün halinde silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçunu oluşturduğu...” (Y. 9. C.D, 18.03.2013 T., 2011/11914 E., 2013/4132 K.)

⁶⁷ 16.YCD. 04.11.2015 T., 2015/5601 E., 2015/4209 K.

⁶⁸ 16. YCD. 25.04.2018 T., 2016/2510 E. 2018/1384 K.

⁶⁹ 16. YCD. 10.07.2018 T., 2017/321 E., 2018/2396 K.

⁷⁰ Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi 'de 2016/67 E. 2016/62 K. ve 23.11.2016 T., Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD. 2017/26K.2017/151T. 7.3.2017

olduğunu, bu yöntemlerle bazı hakları elde edebileceğini söyleme ve savunmaya yönelik propaganda, söz ve fiiller olarak ifade edebiliriz⁷¹.

Maddenin ikinci fıkrasında, “*terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek şekilde*” propagandasını yapma fiillerinin suç olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Burada terör örgütünün amacına ulaşmak için yapmış olduğu, adam öldürme, yağma, yakma, bombalama, adam kaçıрма, yol kesme, şiddet barındıran sokak gösterileri, vb. cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerinin, adalete, hakkaniyete, vicdana kısacası hukuka uygun olduğunu göstermeye çalışmak gayesiyle propagandasını yapmak suç olarak düzenlenmiştir⁷².

4.1.4 Terör Örgütünün Yöntemlerini Övme

Ceza hukuku bakımından övme, kanunun suç olarak belirttiği ve müeyyide altına aldığı bir fiilin doğru, güzel iyi olduğunu belirtmek, onu methetmek, yüceltmek şeklinde olumlu bir değer hükmünün ya da düşüncenin açıklanmasıdır⁷³.

TMK md. 7'nin ikinci fıkrasında, terör örgütünün “*cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini övme*” şeklinde propagandasını yapma suç olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede, terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerini methetme, yüceltme, değerli olarak takdim etme, kamuoyu önünde sahip çıkma bu suçun maddi unsurlarını oluşturacaktır.

Örneğin, Yargıtay 20.03.1997 tarihli bir kararında “*Yaşasın Kürdistan, en büyük PKK, yaşasın Abdullah Öcalan, o bizim anamız babamız her şeyimiz, ben Türk değilim ben Kürdüm...*” şeklindeki övücü sözleri bu suç kapsamında kabul etmiştir⁷⁴. Ancak, kanun değişikliği sonrasında verdiği kararlarında “*Be serok jiyan nabe (Başkansız yaşam olmaz), Selam selam İmralı'ya bin selam*” şeklindeki

---

⁷¹ Yıldırım, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s. 227

⁷² Yıldırım, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s. 227

⁷³ Yıldırım, Terörizmin Propagandasını Yapma Suçu, s. 228.

⁷⁴ 9 CD. 20.03.1997 T., 1996/6482 E., 1997/1859 K.

sözlerin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemleri meşru gösterecek veya övecek ya da teşvik edecek nitelikte olmadığına karar vermiştir⁷⁵.

4.1.5 Terör Örgütünün Yöntemlerine Başvurmayı Teşvik Etme

Teşvik sözlükte bir şeyle ilgili olarak isteklendirme ve özendirme olarak tanımlanmıştır⁷⁶. Ceza hukuku bakımından teşvik kavramı, kanunun suç olarak belirttiği ve müeyyide altına aldığı bir suçun işlenebilmesine yönelik üçüncü şahıslar üzerinde suç işleme iradesinin oluşturulmasına yönelik manevi nitelikteki özendirme ve kişiyi bu yönde isteklendirme olarak açıklanabilir⁷⁷.

TMK md. 7'nin ikinci fıkrasında, terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde, propagandasını yapma fiilleri suç olarak düzenlenmiştir. Terör örgütünün yapmış olduğu (bombalama, öldürme, yaralama vb.) cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde üçüncü şahıslar üzerinde suç işleme iradesinin oluşturulmasına yönelik özendirme ve kişiyi bu yönde isteklendirme şeklindeki eylemler bu suçun bir unsuru olarak düzenlenmektedir⁷⁸.

Yargıtay, terör örgütünün amacı ve kurucusunun görüş ve düşüncelerinin toplum içinde benimsenmesini, yayılmasını ve kökleşmesini teşvik edecek şekilde yapılan eylemleri; “*saniğin konumu, eylemin içeriği, eylemin kime ulaştığı ve eylemin ulaştığı kitle bakımından algılanma biçimini*” dikkate alarak değerlendirebilmektedir.

Yerel temyiz mahkemesi olan Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi de vermiş olduğu bir kararında gösteri yürüyüşleri sırasında açılan “*teslimiyet ihanete, direniş zafere götürür, şehit namurın, Dem-Genç Dersim İl Örgütü*” ibareli pankartta ölen terör örgütü mensuplarından şehit olarak bahsedildiğini, bu durumun açıkça güvenlik güçleri ile çatışmayı teşvik edecek nitelikte olduğunu ayrıca, söz konusu pankartta yer alan ifadelerin “*olay öncesinde bölgede yaşanan terör olaylarına*

⁷⁵ 16. CD.21.12.2015 T., 2015/3443E., 2015/5280 K.

⁷⁶ Türk Dil Kurumu Büyük Sözlük

⁷⁷ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s.230.

⁷⁸ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s.230.

yönelik olduğunu ve bu ifadelerle yaşanan şiddet olaylarının desteklendiği ve teşvik edildiğinin belirtilmesi nedeniyle terör örgütünün propagandası suçunu oluşturduğunu” değerlendirmiştir⁷⁹.

Yargıtay ise yakın tarihli bir kararında⁸⁰; “*tutuklu bulunduğu cezaevinden duruşmaya katılması amacıyla adliyeye getirilen sanığın "yaşasın pkk" şeklinde attığı sloganın ulusal güvenlik ve kamu düzeni üzerindeki potansiyel etkisinin sınırlı olduğu, ciddi bir tehlike yaratmadığı, terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da teşvik edecek nitelikte olmadığı ve sanığın silahlı terör örgütünün propagandası kastı ile hareket etmediği*” gerekçesiyle söz konusu eylemin suç oluşturmayacağına karar vermiştir.

4.1.6 TMK md. 7/2 ve 7/3’e Göre Cezalandırılan Diğer Fiiller

TMK 7/2’de yer alan düzenlemenin son cümlesine göre, aşağıdaki fiil ve davranışlarında ikinci fıkra hükümlerine göre cezalandırılacakları düzenlenmiştir.

“b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;

1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,

2. Slogan atılması,

3. Ses cihazları ile yayın yapılması,

4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.”

Bu düzenlemede tartışma konusu yapılacak husus; fıkra da sayılan bu fiillerin eğer “*terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde*” değil ise suç oluşturup oluşturmayacağıdır. Maddenin amacı terör örgütünün cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandanın yapılmasını

⁷⁹ Erzurum BAM. 2. CD. 07.10.2016 T., 2016/19 E. Ve 2016/94 K.

⁸⁰ 16. C.D. 07.03.2017 T., E. 2016/1238 K. 2017/3434

düzenlemek olduğundan, tahdidi olarak sayılan hal ve davranışlarda da kanunun ruhuna uygun olacak şekilde cebir ve şiddet unsurunu aramak gerekmektedir⁸¹. TMK md. 7/3 düzenlemesinde bu hususun açıkça vurgulanması ve birinci fıkranın ilk cümlesinde 6459 sayılı kanunla yapılan değişiklik ve gerekçesi dikkate alındığında bu yorumun daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

Yargıtay önceki uygulamalarında 2. fıkranın b bendinde ayrıca sayılan fiilleri “cebir, şiddet veya tehdit içeren” yöntemleri teşvik veya meşru göstermeyi içerisinde barındırmasa bile doğrudan terör örgütü propagandası olarak kabul etme eğilimindeydi⁸². Ancak son içtihatlarıyla bu eğiliminden vazgeçerek, söz konusu düzenlemeyi eleştiren kararlar verdiği görülmektedir⁸³.

Nitekim, Yargıtay 16. Ceza Dairesi de 06.07.2015 tarihinde vermiş olduğu kararında Anayasa md. 90/son gereğince anayasal düzenleme karşısında ifade özgürlüğüne ilişkin AİHS'nin 10. Maddesinin bir iç düzenleme şekline dönüştüğünü vurgulamıştır. Bu kapsamda, “*bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde olsun veya olmasın; yazı veya sözler ile verilen mesajın şiddete çağrı, tahrik ve teşvik oluşturacak şekilde anlamsız bir nefret yaratarak, şiddetin doğmasına uygun bir ortamı kışkırtacak bir nefret söylemi olup olmadığının değerlendirilmesinin gerektiğini, doğrudan veya dolaylı olarak şiddete çağrı var ise, sanığın kimliği, konumu, konuşulan yer ve zamanı gibi açık ve yakın tehlike testi bakımından analize tutulmasının gerektiğini, yapılacak bu analiz sonucunda, şekli olarak cebir ve şiddete çağrı veya cebir ve şiddeti meşru gösterme şeklinde bir sonucu amaçladığı*

---

⁸¹ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s.173.

⁸² “Sanığın yasadışı silahlı terör örgüt kurucusunun resminin bulunduğu tişörtü giymesi, diğer sanığın ölüm orucu sırasında ölen örgüt mensuplarının resimlerinin bulunduğu pankartı taşıması silahlı terör örgütünün propagandası suçunu oluşturacağına...” Yarg. 9. C.D., 26.10.2010 T., 2008/19096 Esas sayılı kararı.

⁸³ “... 4-) Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi, şeklindeki fiil ve davranışlar propaganda suçundan cezalandırılacaktır. Bu düzenleme ile kanun koyucu herhangi bir unsurun varlığına bağlı olmaksızın bu suçun oluşacağını kabul edilmek suretiyle ifade özgürlüğü parametrelerini dışlayan tipe uygun eylem tanımlaması yapılmıştır.” Yarg. 16. C.D. 07.03.2017 T., 2016/1238 E., 2017/3434 K.

ortaya çıkıyor ise bu eylemler bakımından TMK 7/2-b maddesi kapsamında cezalandırmaya tabi tutulabileceğini” belirtmiştir⁸⁴.

TMK m. 7/3: “Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerini gizlemek amacıyla yüzünü tamamen veya kısmen kapatanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu suçu işleyenlerin cebir ve şiddete başvurmaları ya da her türlü silah, molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddeler bulundurmaları veya kullanmaları hâlinde verilecek cezanın alt sınırı dört yıldan az olamaz.”

Bu hükümde de terör örgütü propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösterilerde kimliklerini gizlemek amacıyla yüzünü tamamen veya kısmen kapatanların cezalandırılması öngörülmüştür. İlk cümlede düzenlenen suç bakımından, failerin cebir ve şiddete başvurusu gerekmez. Örgüt propagandasına dönüşen gösterilerde kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen kapatmaları yeterlidir. Bu kapatma çeşitli giysi veya materyaller kullanılarak gerçekleştirilebilir. Örneğin flama, maske, şapka, bayrak, çarşaf, boya vb. materyallerin kullanılması veya bu tip gösterilerde failin bir eli ile yüzünü kapatarak da bu fiilin gerçekleştirilmesi mümkündür⁸⁵.

Terör örgütü propagandasına dönüşen gösterilerde kimliklerini gizlemek için yüzlerini kapatanların cebir veya şiddete başvurmaları ya da her türlü silah, Molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddeler bulundurmaları halinde nitelikli hal söz konusu olacak ve verilecek hapis cezasının alt sınırı dört yıldan az olamayacaktır. Madde metninden bu nitelikli halin uygulanması için; silah, Molotof ve benzeri patlayıcı, yakıcı ya da yaralayıcı maddelerin kullanılması

---

⁸⁴ Kararın ilgili bölümü “...sanığın nevrüz etkinlikleri sırasında terör örgütüne ait bayrağı ve Abdullah Öcalan’a ait posterini taşıması şeklinde gelişen eylemin ve akabinde içinde bulunduğu topluluğun cebir ve şiddete başvurmadan kendiliğinden dağıldığı olayda propaganda suçunun oluştuğu gerekçesi ile mahkumiyet hükmü kurulmuş ise de sanığın eyleminin silahlı terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da teşvik edecek nitelikte olmadığı, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği halde yazılı gerekçe ile sanığın propaganda suçundan mahkumiyet hükmü kurulması bozmayı gerektirmiştir.” Yarg., 16. C.D. 06.07.2015 T., 2015/2018 E., 2015/2299 K.

⁸⁵ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s.175.

şart olmadığı sadece bulundurulmasının dahi bu nitelikli halin uygulanması için yeterli olduğu açıkça anlaşılmaktadır⁸⁶.

5. Suçun Manevi Unsuru

Manevi unsur, işlenen fiil ile fail arasındaki psikolojik bağıdır. Bu bağ kurulmadan bir suçun varlığından söz edilemez. Suçta manevi unsurla kusurluluğu da birbirine karıştırmamak gerekir. Kusurluluk, işlediği fiil dolayısıyla kişinin kınanabilmesi, haksızlık teşkil eden eylemin ferde yüklenebilmesidir. Halbuki suçun manevi unsuru gerçekleşmediğinde, zaten suç oluşturan bir eylem mevcut değildir⁸⁷. Bu nedenle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun getirdiği suç teorisi sisteminde suçun manevi unsuru ile kusurluluk birbiriyle irtibatlı fakat içerik ve fonksiyon bakımından ayrı kavramlar olarak değerlendirilmektedir⁸⁸.

Bir suç öncelikle kasten veya taksirle işlenebilir. Manevi unsur açısından kast ve taksir suçun işleniş şekilleridir. Kast, TCK md. 21'de "failin suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi" olarak tanımlanmaktadır. Failin, suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi durumuna doğrudan kast, maddi unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen fiili işlemesi durumuna ise olası kast denilmektedir.

Propaganda fiilleri bir düşünce ve ideolojinin başkalarına kabul ettirilmesine yönelik özel bir gayreti gerektirmektedir. Özellikle terör örgütünün cebir şiddet ve tehdit yöntemlerini bilerek ve isteyerek övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde bir propaganda faaliyetinin olması gerektiği düşünüldüğünde Terörle Mücadele Kanunu'nda özel olarak düzenlenen terör örgütü propagandası suçunun kastla işlenebilen bir suç olduğu aşikardır⁸⁹. Ancak propaganda tanımından yola çıkarsak, propagandanın genel kastın yanında maddi unsur olarak kabul edilen birtakım davranışları başkalarına tanıtmak, yaymak

⁸⁶ Bodur, Özkul, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, s.175.

⁸⁷ Artuk, Gökçen, Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.28.

⁸⁸ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s.237.

⁸⁹ Çelik, Terörizmin Propagandası Suçu, s.168.

benimsetmek veya bu yöntemlere başvurmayı teşvik etmek gibi özel saikleri de vardır. Bu çerçevede her ne kadar kanunun 7/2. maddesinde açıkça bir saik aranmasa da propaganda tanımından yola çıkarak propaganda eyleminin bizzat kendisinin özel bir saiki barındırdığını söyleyebiliriz.⁹⁰ Bu kapsamda bu suçun özel kast kavramının içerisinde değerlendirilmesi ifade özgürlüğü bakımından da bir koruma işlevi görmesini sağlayacaktır. Aksi halde, örgütün amacına paralel bütün fiillerin suç olarak kabul edilmesi sonucu ortaya çıkabilir ki, bu durum da ifade özgürlüğü açısından ciddi bir tehlike yaratır⁹¹.

Yargıtay da bir kararında, failin 155'e "*biji Apo*" mesajı çekip polisler "*biji Apo dağa çıkıp hepimizi vurmak lazım o... çocukları*" şeklindeki kolluğun kendisine göre haksız davranışlarına sinirlenerek yapmış olduğu eylemlerinin, yer, yöntem ve muhatap kitle bakımından propaganda suçunu oluşturmadığına karar vermiştir⁹².

6. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık, işlenen ve kanundaki tarife uygun bulunan fiilin hukuk düzenince izin verilmeyen, uygun bulunmayan bir hareket olması, hareketin hukuk düzeniyle çatışması olarak tanımlanabilir⁹³. Kamu düzeni ve güvenliğini hedef alan terör suçlarının bütün hukuk kuralları ile çelişki halinde olduğu kabul edilmektedir⁹⁴.

Ceza Kanunu'nun suç saydığı bir fiilin işlenmesine diğer bir kural – bu hüküm ceza kanununda veya başka bir hukuk dalında yer alabilir – izin veriyorsa, o fiilin hukuk düzeni tarafından yasaklanmadığı, yani suç olmadığı sonucuna varılmaktadır⁹⁵. Bu şekilde ceza normunun yasakladığı bir fiilin işlenmesine izin vererek, onun hukuka aykırı olmasını önleyen kurala "hukuka uygunluk sebebi" denilmektedir.

---

⁹⁰ Çelik, Terörizmin Propagandası Suçu, s.168.

⁹¹ Çelik, Terörizmin Propagandası Suçu, s.169.

⁹² Yarg. 16.CD. 14.11.2016 T. 2016/934 E., 2016/5638 K.

⁹³ Artuk, Gökçen, Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 398

⁹⁴ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s.240.

⁹⁵ Artuk, Gökçen, Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 398

Hukuka uygunluk sebepleri, hukuka aykırılığı ortadan kaldırıp fiili hukukun meşru saydığı bir hareket haline getirirler. Hukuka aykırılık unsuru gerçekleşikten yani fiil hukuka aykırı bir şekilde işlendikten sonra etki yaparak hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaz. Aksine fiilin doğrudan doğruya hukuka uygun bir biçimde ortaya çıkmasını sağlar⁹⁶. 5237 Sayılı TCK'nda hukuka uygunluk sebebi olarak; görevin ifası (TCK. m.24/1), meşru savunma (TCK m.25/1), hakkın kullanılması (TCK. m.26/1) ve ilgilinin rızası (TCK. m.26/2) yer almaktadır.

Konumuz olan propaganda, AİHS ve Anayasa ile bir hak olarak tanınan ve koruma altına alınan ifade özgürlüğünün bir parçasıdır. Terör örgütü propagandası suçu bakımından ise hakkın kullanılması kapsamında değerlendirilecek olan ifade özgürlüğü hakkı hukuka uygunluk nedeni teşkil etmektedir. Eğer propaganda bu hak ve özgürlük kapsamında kalıyorsa suç oluşturmayacaktır.

Anlatılanlar kapsamında, çalışmamızın bu bölümünde Türkiye'nin tarafı olduğu birçok metinde yer alan ifade özgürlüğü kavramı kısaca açıklanacak daha sonra asıl konumuzu oluşturan propagandanın ifade özgürlüğü kapsamında korunduğu ve korunmadığı durumlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında değerlendirilecektir.

6.1. İfade Özgürlüğü

6.1.1. Genel Olarak

Anayasal demokrasilerin temel taşlarından birisi olan ifade özgürlüğü kavramı en geniş anlamıyla, insanların sahip olduğu bütün duygu, düşünce, inanç, kanaat ve tutumların en geniş sınırlar içerisinde dile getirilmesi ve bu doğrultuda açıklanarak kamuoyuna serbestçe sunulması demektir⁹⁷. Bu kapsamda ifade özgürlüğü denildiğinde, düşüncenin oluşumuna imkân veren bilgiye ulaşabilme, haber alma ve öğrenme özgürlüğü, bu özgürlüğün sağlandığı ortamda oluşan düşünce ve kanaatlerden kınanamamayı ve kaygı duymamayı ifade eden kanaat özgürlüğü ve bu suretle sahip olunan düşüncenin tek başına ya da başkalarıyla

---

⁹⁶ Artuk, Gökçen, Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 399

⁹⁷ Mustafa Erdoğan, İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, Orion Yayınları, İstanbul 2010, s.214.

birlikte, söz, yazı resim gibi çeşitli yollarla serbestçe açıklanması, yayılması özgürlüğünü de birlikte anlamak gerekir⁹⁸.

İfade özgürlüğü, kişinin temel hak ve özgürlükleri içerisinde öncelikli bir yer tutmaktadır. Bu öncelik, ifade özgürlüğünün insanların yararlandığı birçok hak ve özgürlüğün temelini, yani olmazsa olmaz şartını oluşturmasından kaynaklanmaktadır⁹⁹. İnsanın düşünemediği, daha doğrusu düşüncesini özgürce açıklayıp yayamadığı bir düzende demokrasinin varlığından söz edilemez. İfade özgürlüğü, demokratik rejimlerin ön koşulu olduğu gibi bireylerin özerkliğinin ve gelişmelerinin de bir ön koşuludur¹⁰⁰. Demokrasinin olmadığı bir ortamda; bilim, sanat, teknik, sosyal ve siyasi bilimler, siyasal görüş ve akımlar da gelişemez. Bu sebeple düşünce ve düşüncüyü açıklama özgürlüğü; uygarlığın, diğer temel hak ve özgürlüklerin, kişinin ve toplumun maddi ve manevi alandaki gelişmesinin temel şartı ve kaynağıdır¹⁰¹. Diğer bir anlatımla hem bireyin hem toplumun gelişiminde ifade özgürlüğü vazgeçilmez temel bir unsurdur. Bu nedenle, demokratik hukuk devletinin bireylerinin, düşünce ve özgürlüklerinin oluşumu ve açıklanması bakımından gerek diğer bireylere karşı gerekse devlete karşı korunmaları gerekir¹⁰².

İfade özgürlüğü, birçok temel insan hakları belgesinde koruma altına alınmış bir haktır. 10 Aralık 1948’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 19’da “*yeryüzündeki her bireyin düşünce ve ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu, bu hakkını herhangi bir sansür, sınırlama ve baskıya maruz kalmadan ifade edebilmesi gerektiği*” düzenlenmiştir¹⁰³. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesi ile de “ifade

---

⁹⁸ Reyhan Sunay, İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001, s.8.

⁹⁹ T. Ayhan Beydoğan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türk Hukukunda Siyasi İfade Hürriyeti, Liberal Düşünce Topluluğu, 2003, s. 27.

¹⁰⁰ Anıl Çeçen, İnsan Hakları, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ocak 2015, s. 342.

¹⁰¹ Adnan Küçük, İfade Hürriyetinin Unsurları, Liberal Düşünce Topluluğu 2003, s.47.

¹⁰² İbrahim Şaşmaz, Karşılaştırmalı Düşüncüyü Açıklama Özgürlüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s. 25

¹⁰³ Durmuş Tezcan, Ruhan Erdem, Oğuz Sancaktar, Rıfat Murat Önok, İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2010, s.271.

özgürlüğü” korunması gerekli temel haklar arasında sayılmış ve demokratik toplumun zorunlu temellerinden¹⁰⁴ biri olarak kabul edilmiştir.

Pozitif hukuk bakımından ise ifade özgürlüğünün temel çerçevesi 1982 Anayasası’nın “*düşünce ve kanaat hürriyeti*” başlıklı 25., “*düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti*” başlıklı 26. ve “*basın hürriyeti*” başlıklı 28. maddesinde yer almaktadır. Bu düzenlemelere bakıldığında, düzenlemelerin Anayasa’nın 90/5. maddesi gereği iç hukukumuzun bir parçası sayılan AİHS’nin 10. maddesine paralel oldukları görülecektir. Bu nedenle, konumuz dahilinde ifade özgürlüğünün kapsamını ve sınırlama sebeplerini değerlendirirken AİHM içtihatlarını nazara almak önem arz etmektedir.

6.1.2. Kapsamı (Anayasa md. 25, 26, 27, 28, AİHS md. 10)

AİHS’nin 10. maddesinin birinci fıkrası, herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğunu, hakkın kamusal makamların müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlar söz konusu olmaksızın görüşlere sahip olma, bilgi ve düşünceleri edinme ve bunları yayma özgürlüğünü içerdiğini belirtmektedir. Görüldüğü gibi bu hükümle hem ifade özgürlüğü hem görüş sahibi olma özgürlüğü hem bilgi ve düşünceyi edinme özgürlüğü, hem de bilgi ve düşünceyi yayma özgürlüğü garanti altına alınmıştır¹⁰⁵.

AİHS’de yer alan ifade özgürlüğünün kapsamı içtihat hukukuyla gelişmiştir¹⁰⁶. Handyside kararı¹⁰⁷, AİHM’nin ifade özgürlüğü hakkı üzerine vermiş olduğu içtihatlar içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu kararında AİHM ifade özgürlüğünün temellendirmesini şu şekilde yapmıştır:

“...ifade özgürlüğü, demokratik toplumun başlıca temel taşlarından, kişinin ilerleyip gelişmesinin asal koşullarından birini teşkil eder. 2 inci fıkra hükmü saklı kalmak kaydıyla bu özgürlük sadece itibar gören veya zararsız yahut

¹⁰⁴ Lingens/Avusturya, Başvuru No (“No”): 9815/82, 8 Temmuz 1986

¹⁰⁵ Mehmet Semih Gemalmaz, İnsan Hakları Hukuku Açısından İfade Özgürlüğü, Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İÜHF Eğ., Öğr. ve Yrd. Vakfı Yayını No:8, İstanbul 1999, s.297.

¹⁰⁶ Ulaş Karan, İfade Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-2, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Nisan 2018, s.3.

¹⁰⁷Handyside/Birleşik Krallık, No: 5493/72, 07.12.1976

önemsiz sayılan haberler ya da fikirler bakımından değil, aynı zamanda devlet yahut halkın bir bölümü için aykırı, kural dışı, şaşırtıcı veya endişe verici cinsten olanlar için de geçerlidir. ... demokratik toplumun vazgeçemeyeceği çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliğin gereği budur¹⁰⁸.”

AİHM daha sonra vermiş olduğu birçok kararında da ifade özgürlüğünün demokratik sistemlerdeki önemini vurgulamıştır¹⁰⁹. AİHM uygulamasında ifade özgürlüğü, düşüncelerin ve ifadelerin içeriği ile birlikte bunların ifade edilme şekillerini ve araçlarını da korumaktadır¹¹⁰. Düşüncelerin ifadesinin yanında, sanat¹¹¹, bilim¹¹², basın¹¹³ özgürlüğünü de kapsamına almakta, bu düşüncelerin, görsel, işitsel veya yazılı olarak her türlü araçla kamuoyuna aktarılabilmesini içermektedir. Başka bir deyişle aktarılan düşüncenin içeriği siyasi¹¹⁴, kültürel, ekonomik, ticari¹¹⁵ ya da sanatsal olabilir¹¹⁶ ve düşüncelerin içeriğiyle birlikte ifade edilme şekilleri olarak fikir veya bilgi vermeyi amaçlayan sanat eserleri, filmler hatta belli bir görüşü yansıtan davranışlarda bu hak kapsamındadır¹¹⁷.

AİHS’in 10. maddesinde “*ifade özgürlüğü*” başlığı adı altında yer alan ifade özgürlüğü, Anayasa’da 26. Maddede “*düşünceyi açıklama ve yayma*” başlığı adı altında düzenlenmiştir. Ancak, Anayasa’daki bu düzenleme yalnızca ifade özgürlüğünün düşünceyi açıklama ve yayma unsurunu kapsamı içerisine almaktadır. Anayasa’da ifade özgürlüğünün unsurları farklı düzenlemelerle birlikte vücut bulmaktadır. Bilgi alma hakkı dediğimiz haber veya görüş alma hakkı,

---

¹⁰⁸ Handyside/İngiltere, Paragraf 49, Lingens/Avusturya, Paragraf 41.

¹⁰⁹ Lingens/Avusturya, Castell/İspanya, No: 11798/85, 23 Nisan 1992

¹¹⁰ Oberschlick/Avusturya, Başvuru No: 20834/92, 26 Nisan 1995, Groppera Radio AG. /İsviçre, No: 10890/84, 28.03.1990

¹¹¹ AİHM, Alınak/Turkey, No: 40287/98, 29.03.2005,

¹¹² AİHM, Sorguç/Turkey, No: 17089/03, 23.06.2009

¹¹³ AİHM, Bladet Tromso and Stensaas/Norway (Grand Chamber), No: 21980/93, 20.05.1999, Pedersen and Baadsgaard/Denmark (Grand Chamber), No: 49017/99, 17.12.2004.

¹¹⁴ AİHM, Lingens/Austria, AİHM, Jerusalem/Austria, No: 26958/95, 27.02.2001.

¹¹⁵ Casado Coca/Spain, No:15450/89, 24.02.1994.

¹¹⁶ Karan, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitabı, s. 6.

¹¹⁷ Monica Macovei, İfade Özgürlüğü AİHS’nin 10. Maddesi’nin uygulanmasına ilişkin kılavuz, İnsan Hakları El Kitabı, No:2, s. 25.

http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/el_kitaplari/ifade_ozgurlugu.pdf “e.t”:
21.12.2018

Anayasanın 25. maddesinde yer alan düşünce ve kanaate sahip olma hakkı, Anayasanın 26. maddesinde tanımlanan düşünce ve kanaati açıklama ve yayma hakkı, düşünce ve kanaati açıklama ve yayma haklarından olan anayasanın 27. maddesinde yer alan sanat ve bilim özgürlüğü ile 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğü bir arada değerlendirildiğinde pozitif hukukta da ifade özgürlüğünün unsurları AİHS'nin 10. maddesine uyumlu bir şekilde düzenlenmektedir¹¹⁸.

Anayasa Mahkemesi de kararlarında AİHM içtihadını referans almıştır. İfade özgürlüğünün, “*bireylerin serbestçe haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi*” anlamına geldiğini belirtmiştir. İfade özgürlüğünü *demokrasinin temel unsuru* olarak kabul etmiş, ifade özgürlüğünün *sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız veya ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil, incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğunu* belirterek *çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin önemini vurgulamıştır*¹¹⁹.

Görüleceği üzere ifade özgürlüğünün kapsamı bakımından AİHS ve Anayasa'daki düzenlemeler arasında pek bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak hem AİHS'de hem de Anayasa'da demokrasinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilen ifade özgürlüğünün sınırlarını belirlemek oldukça zordur.

6.1.3. İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması (Anayasa md. 13, md. 26/2, AİHS md. 10/2)

Düşünceyi açıklama özgürlüğünün gerçekleştirilmesinde devletin önemli bir rolü vardır. Devlet bu özgürlüğün yaşanabileceği ortamı sağlamak ve belirli sınırlar içerisinde bu özgürlüğün kullanılmasına müdahale etmemek yükümlülüğü altındadır. İfade özgürlüğü, Anayasa'da mutlak bir hak olarak düzenlenmemiştir ve

---

¹¹⁸ Turabi, İfade Özgürlüğü ve Terör Suçları, s.16.

¹¹⁹ AYM, Emin Aydın Kararı, No: 2013/2602, 23.01.2014, pr.40. Abdullah Öcalan [GK], No: 2013/409, 25/6/2014 pr. 95; Kadir Sağdıç [GK], No: 2013/6617, 8/4/2015, pr. 48; Nilgün Halloran No: 2012/1184, 16/7/2014, pr.36

sınırlanması mümkündür. Ancak bu sınırlama çoğulculuk ilkesinin korunduğu, nesnel ölçü ve nedenlere dayanan ve uluslararası çerçevesi çizilmiş meşru sınırları aşmayan düzenlemelere uygun şekilde yapılmalıdır¹²⁰.

Bu noktada, sınırlama rejimleri arasında pozitif hukukumuzda en etkili ve yaygın olarak benimsenen yaklaşım AİHS’de ortaya çıkmaktadır¹²¹. AİHS’nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında ifade özgürlüğü hakkının sınırlama sebepleri düzenlenmiştir. Mahkeme, ifade özgürlüğüne yönelik bir sınırlama söz konusu olduğunda ilk olarak hakka müdahalede bulunan ilgili ülkenin iç hukukunda müdahaleye yönelik kanuni bir dayanak olup olmadığını inceler. Ancak mahkeme, müdahalenin iç hukukta bir temelini olmasını yeterli görmemekte, söz konusu yasanın niteliklerini de incelemektedir. Örneğin, “*Müdahalenin dayandığı düzenlemenin kolay biçimde ulaşılabilir olmasını ve kişilerin kendi davranışlarını düzenleyebilmelerine elveren yeterli açıklıkta*”¹²² olmasını şart koşmaktadır. Eğer müdahale öngörülen hukuka uygunsuzsa, sınırlama, sözleşmenin 10. Maddesinin ikinci fıkrasında sayılan gerekçelerden (“*ulusal güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu güvenliği, toprak bütünlüğü ve suçun önlenmesi, genel ahlakın korunması, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının korunması, başkalarının şöhret ve haklarının korunması*”) en az birini koruma amacıyla yapılmalıdır. Son olarak, ifade özgürlüğüne yönelik müdahale “*demokratik bir toplumda gerekli olmalı*”¹²³ ve “*acil bir toplumsal*”¹²⁴ ihtiyacı karşılıyor olmalıdır Mahkeme, özellikle dava

---

¹²⁰ Özcan Özbey, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 26, Sayı:106, Mayıs 2013, s.46.

¹²¹ Karan, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitabı, s. 103.

¹²²“*Kanun tarafından öngörülme*” ifadesi, öncelikle, söz konusu tedbirin iç hukukta bir temelini olması yanında, söz konusu kanunun niteliği ile de ilgilidir: buna ek olarak bu ifade söz konusu kanunun ilgili kişinin, kendisi açısından sonuçlarını da öngörebileceği şekilde erişilebilir olması ve hukukun üstünlüğü ilkesi ile uyumlu olması gerekliliği anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla bu ifade özellikle, Sözleşme tarafından güvence altına alınan haklarını etkileyecek tedbirlere başvurmak için, hangi durumlarda ve hangi şartlar altında kamu gücüne yetki verildiğini belirtmek açısından herkese yeterli derecede fikir vermek amacıyla ulusal mevzuatın gerektiği kadar açık ifadeler kullanmak zorunda olduğu anlamına da gelmektedir.” (Fernández Martínez/İspanya [BD], No: 56030/07)

¹²³ Bkz. Sunday Times/Birleşik Krallık (No. 2), Seri A No: 217, 26.11.1991, pr. 50;

Okçuoğlu/Türkiye, No: 24246/94, 8.07.1999, pr. 43.

¹²⁴ Bkz. Sürek/Türkiye (No. 1) No: 26682/95, 8 Temmuz 1999; Sürek/Türkiye (No. 3), 8 Temmuz 1999

konusu müdahalenin “*izlenen meşru amaçlarla orantılı*” olup olmadığını ve ülkelerin bunu haklılaştırmak için ileri sürdükleri nedenlerin “*uygun ve yeterli*” olup olmadığı konusunda ikna edici olmalıdır¹²⁵. AİHM’nin kısaca belirttiğimiz bu kriterler ile ifade özgürlüğünün sınırlarını nasıl çizdiğini konumuz dahilinde vermiş olduğu kararlar çerçevesinde ayrıntılı olarak değerlendireceğiz. Bu değerlendirmeye geçmeden önce Anayasa’daki sınırlama sebeplerini kısaca açıklamakta fayda görmekteyim.

İfade özgürlüğünün hangi amaçlarla sınırlanabileceği de 26. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki, konumuz dahilinde büyük önem taşıyan basın özgürlüğüne yönelik bir müdahale söz konusu olduğunda kuşkusuz ki 28. madde; yine bilim ve sanat özgürlüğüne yönelik bir müdahale söz konusu olduğunda da 27. madde kapsam dahilinde incelenecektir. Anayasa’nın 26/2. maddesinde yer alan sınırlama nedenleri yukarıda belirttiğimiz AİHS 10/2. maddedeki sınırlama nedenlerine ek olarak “*Cumhuriyetin temel nitelikleri*”, “*suçluların cezalandırılması*”, ve “*meslek sırlarının korunması*” nedenlerine de yer vermektedir. Ayrıca Anayasa md. 13 ile temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahaleler sınırlandırılmıştır ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale söz konusu olduğunda aynı zamanda Anayasa md. 13 de devreye girmektedir. Bu düzenlemeler birlikte dikkate alındığında sınırlama yapılırken sınırlanan “*temel hak ve hürriyetin özüne dokunulmaması, sınırlamanın Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve Laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaması*” gerektiği anlaşılmaktadır¹²⁶. Bu noktada Anayasa’da düzenlenen sınırlamaların AİHS ile büyük ölçüde benzerlik taşıdığı söylenebilir. Anayasa md. 13 ile AİHS’de demokratik toplumun gerekliliklerini belirlemenin bir alt başlığı olarak zaman zaman kullanıldığını gördüğümüz öze dokunmama güvencesi düzenlenmiştir. Öze dokunmama

---

¹²⁵ Bladet Tromsø ve Stensaas/Norveç [BD], No: 21980/93, 20.05.1999

¹²⁶ Yaman Akdeniz, Kerem Altıparmak, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü: OHAL’ de Yazarlar, Yayıncılar ve Akademisyenlerle İlgili Hak İhlalleri, English Pen Raporu, s. 48.

https://www.englishpen.org/wp-content/uploads/2018/03/Turkey_Freedom_of_Expression_in_Jeopardy_TUR.pdf

e.t. 21.12.2018

güvencesi, bir hakkın kullanılmasını büyük ölçüde kısıtlayan, zorlaştıran sınırlamaları yasaklamaktadır¹²⁷.

6.1.3.1. Konuya İlişkin AİHM İçtihadı

AİHM, terör propagandası kavramına ilişkin bir terör tanımı yapmamıştır. Mahkeme, AİHS'ye taraf devletlerin mevzuatlarındaki düzenlemeleri "ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin hukuken öngörülmüş olması" ilkesi temelinde ele almakta, kendi içtihatlarında oluşturduğu şiddet kavramına göre dava konusunu değerlendirmektedir.

AİHM TMK 7/2. maddesi açısından ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerde hukuken öngörülebilirlik kriterini değerlendirirken yasal dayanağının bulunması ve yasal dayanağın başvuru için erişebilir olması yönünde bir tartışmaya girmemekte, yerel mahkemelerin maddeyi yorumlama biçimleri üzerinde durarak hükmün uygulanmasının öngörülebilirliği açısından şüpheleri olduğunu belirtmektedir¹²⁸. AİHM bu kapsamda, Güler ve Uğur/Türkiye¹²⁹ kararında, "*ölen terör örgütü üyelerinin mevlüdüne katıldıkları için terör örgütü propagandası suçundan cezalandırılan başvuru sahiplerinin din ve vicdan özgürlüklerinin ihlal edilmiş olduğunu belirtmiş, bu kapsamda ilk kez TMK 7/2'nin uygulanış biçiminin yeterince açık ve öngörülebilir olmadığına dolayısıyla kanun niteliğini taşımadığına*" yönelik karar vermiştir. AYM'de hukuken öngörülebilirlik incelemesini benzer şekilde kanunilik adı altında değerlendirir.

AİHM, ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede öncelikli olarak söz konusu tedbirin "*hukuken öngörülmüş*" olup olmadığını değerlendirdikten, sonra "*meşru amaç*" kriterine geçmektedir. Terör örgütünün propagandası söz konusu olduğunda davalı devlet ifade özgürlüğüne yönelik müdahaleyi genellikle AİHS 10/2. maddedeki milli güvenlik, kamu düzeninin korunması meşru sebeplerinden birine dayandırmaktadır. AİHM'nin de genellikle davalı devletin dayandığı meşru sebebe itiraz etmediği ve sınırlamanın demokratik toplum için gerekli olup

¹²⁷ Erdoğan, İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, s.6.

¹²⁸ Yavuz Yaylalı, No: 12606/11, 17 Aralık 2013, pr. 38, Ekin Derneği / Fransa, No: 39288/98, pr. 46

¹²⁹ Güler ve Uğur/ Türkiye No: 31706/10 ve 33088/10, 2 Aralık 2014

olmadığı hususunu incelemeye geçtiği görülmektedir¹³⁰. AYM’ de bu kriterin üzerinde durmayarak demokratik toplum ölçütüne geçmeyi tercih etmektedir.

İfade özgürlüğü müdahalesi sebebiyle gelen başvurularda AİHM ve AYM için en meşakkatli ölçüt “*demokratik toplumda gereklilik*” incelemesidir. İfade özgürlüğü kapsamında kabul edilen propaganda, “*şiddete teşvik*” ettiği noktada terör propagandası kabul edilebilmekte ifade özgürlüğü sınırlarının dışına çıkabilmektedir. Bu kapsamda, AİHM ve AYM propagandanın hangi hallerde ifade özgürlüğünün sınırları içerisinde kalacağını “*demokratik toplumda gereklilik*” incelemesine tabi tutarak değerlendirmektedir. Bu sebeple konumuz için özel önem teşkil eden bu ölçütü ayrı başlık halinde incelenecektir.

6.1.3.1.1. Demokratik Toplumda Gereklilik Ölçütü

AİHM demokratik toplumda gereklilik koşulunu incelerken söz konusu müdahalenin “*zorunlu sosyal bir ihtiyaca*” cevap verip vermediğini ve gerektiği takdirde “*izlenen meşru amaca*” orantılı olup olmadığını değerlendirmektedir¹³¹. Mahkeme, devletlerin iç hukuklarında söz konusu müdahalenin zorunlu bir ihtiyaç olması konusunda takdir haklarının olduğunu kabul etmekte ancak sınırlamanın AİHS ile bağdaşır bağdaşmadığı konusunda son kararın kendisine ait olduğunu belirtmektedir¹³². Mahkeme bu kapsamda, devletler tarafından söz konusu müdahalenin haklılığına ilişkin ileri sürülen gerekçelerin “*yerinde ve yeterli*” olduğuna ayrıca müdahalenin meşru amaçla orantılı olduğuna ikna olmalıdır. Bunu da sağlıklı bir şekilde belirleyebilmek için davayı bütün halinde incelemektedir¹³³.

AİHM bu ilkeleri, devletlerin terörle mücadele kanunları çerçevesinde ulusal güvenliği ve kamu düzenini korumak gerekçesiyle gerçekleştirdikleri ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerde de aynen uygulayacağını belirtmektedir. Bu noktada, devletlerin takdir haklarını ve davanın özel koşullarını da dikkate alarak

---

¹³⁰ Yavuz ve Yaylalı/Türkiye, pr. 41 Faruk Temel / Türkiye, No: 16853/05, pr. 52, 1 Şubat 2011, Taş / Türkiye Davası No: 45281/08, 24 Nisan 2018, pr.16.

¹³¹ DTP ve Diğerleri/Türkiye, No: 3840/10, 3870/10, 3878/10, 15616/10, 21919/10, 39118/10 ve 37272/10, 12 ocak 2016 pr.71

¹³² Yavuz ve Yaylalı/Türkiye, pr.43.

¹³³ Ceylan / Türkiye No: 23556/94, pr.32

kişilerin ifade özgürlükleri hakkı ile devletlerin ulusal güvenlik ve kamu düzenini terör ve şiddet eylemlerinden koruma hakkı arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığını değerlendirecektir.¹³⁴

6.1.3.1.2. Zorunlu Sosyal İhtiyaç: İfadenin İçeriği: “terör ve şiddete teşvik”

AIHM kullanılan ifade biçimlerinin terör propagandası kapsamında değerlendirilmesi için “şiddete teşvik ve tahrik”, “silahlı ayaklanma çağrısı”, içerip içermediğini değerlendirmektedir¹³⁵. AIHM, “şiddeti teşvik edici ve bireylere zarar verici nitelikte olmayan düşünce açıklamalarının ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu belirterek, içeriğinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan ya da kişileri silahlı isyana veya bir direnişe tahrik ve teşvik etmeyen ifadelerin düşmanca bir üslupla açıklansa veya taraflı bir dille ifade edilse dahi ifade özgürlüğünün güvencesinden yararlanması gerektiği” kanaatindedir¹³⁶.

AIHM Öner ve Türk /Türkiye kararına konu olayda, başvuranlar Nevruz kutlamalarına katılmış ve kutlamalar sırasında şu şekilde beyanlarda bulunmuşlardır: “Nevruz gününüzü kutlarım. Cizre, Nusaybin ve Şırnak’ta güvenlik güçleri mensupları tarafından öldürülen sivilleri anıyorum.....PKK, akan kanı durdurmak ve barışın tesis edilmesi sürecine katkıda bulunmak üzere ateşkes ilan etmiştir. Ardından, PKK ayrıca barışı sürdürmek amacıyla silahlı kuvvetlerini Türkiye sınırları dışına çekmiştir. Devletten kesin adımlar atmasını bekliyoruz. (...) Kürt lider “Sayın” Abdullah Öcalan zehirlenmiştir ve bu çok ciddi bir sorundur. Türkiye, Öcalan’ın “zehirlenmesi” hakkında soruşturma talimatı vermelidir. (...) Devlet, demokratikleşmeye veya Kürt sorununu çözmeye yönelik hiçbir adım atmamıştır. Biz barışa inanıyoruz ve Devlet Kürt sorununu çözmek üzere uygun adımları atmalıdır.”. Başvuranlar söz konusu beyanları nedeniyle terör

¹³⁴ Gül ve Diğerleri/Türkiye, No: 4870/02, 8 Haziran 2010. pr. 38.

¹³⁵ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s. 181

¹³⁶ Polat/Türkiye, No:23500/94, 8 Haziran 1999, pr.47, Yavuz ve Yaylalı/Türkiye, pr. 52, Faruk Temel/Türkiye pr. 58, Bahçeci ve Turan/Türkiye, No: 33340/03, 16/7/2009, pr. 31.

propagandası yapma suçundan mahkûm edilmiş ancak cezalarının infazı ertelenmiştir.

AİHM, Faruk Temel/Türkiye kararına referansta bulunarak, “söz konusu konuşmanın Türkiye’nin Kürt sorununa ilişkin politikalarına yönelik eleştirel bir değerlendirmeyi içerdiğini, başvurular Hükümet’in belirli politikaları, güvenlik güçlerinin uygulamaları ve Abdullah Öcalan’ın tutukluluk koşulları konusundaki hoşnutsuzluklarını ifade ettiklerini, bir bütün olarak ele alındığında başvuranın konuşmasının şiddeti, silahlı direnişi veya ayaklanmayı teşvik etmediği kanaatinde olduğunu” belirtmiştir. Ayrıca, AİHM, “Yerel Mahkemenin başvurular hakkında mahkûmiyet kararı verme ve cezaya hükmetme gerekçelerinin başvuruların ifade özgürlüğü haklarına müdahaleyi haklı kılmak için “geçerli ve yeterli olduğunun” değerlendirilemeyeceği kanaatinde olduğunu” ifade etmiştir. Bu kapsamda, AİHM başvuruların mahkûmiyetinin Sözleşme’nin 10. maddesinin ikinci fıkrasının anlamı dahilinde izlenen hedeflerle orantısız olduğu ve dolayısıyla “demokratik toplumda gerekli” bir müdahale olmadığı sonucuna varmıştır¹³⁷.

Erdoğan/Türkiye kararına konu olayda, bir okur tarafından gönderilen ve “Kürdistan’da ulusal direniş”, “Kürt ulusal hareketi” gibi deyimlerin yer aldığı yazının bir dergide yayınlanması üzerine derginin editörünün mahkûm edilmesini mahkeme, “ifadelerin makalenin taraflı bir dille kaleme alındığını gösterdiğini ancak bilgilerin tek yönlü olmasının¹³⁸ tek başına ifade özgürlüğünü sınırlandırmak için yeterli olmadığını belirterek başvurucu editörün ifade özgürlüğünün ihlal edildiği” sonucuna varmıştır¹³⁹.

Mahkemenin önüne Türkiye’den giden davaların genellikle konu bakımından devletler veya çoğunluk tarafından kabul görmeyen, devletlerin veya çoğunluğun çıkarlarına ters düşen ya da rahatsız eden özellikle devletin terörle mücadele ve kürt siyasetine ilişkin eleştiriler getiren bazen de bir örgütü,

---

¹³⁷ Öner ve Türk/Türkiye, No: 64684/01, 25/10/2005, pr. 19-27.

¹³⁸ Benzeri değerlendirmeler için, Şener/Türkiye No:38270/11, 18 Temmuz 2000, Yavuz ve Yaylalı/Türkiye kararları.

¹³⁹ Erdoğan ve İnce/Türkiye kararı, No: 25067/94, 25068/94, 8 Temmuz 1999

faaliyetlerini veya liderini öven, sempati besleyen ya da meşru gören ifadelere ilişkin olduğu görülmektedir¹⁴⁰.

AİHM, bu davalarda yalnızca kullanılan ifadeye bakarak devletler tarafından rahatsız edici bir ifade olması sebebiyle ceza verilmesini uygun görmemektedir¹⁴¹. Mahkeme kararlarında devlet ve hükümet politikalarına yönelik eleştirinin izin verilebilir sınırları, hükümet için, sade bir vatandaş ve hatta siyasetçi için olan sınırdan daha geniş olduğu, demokratik bir sistemde hükümetin fiilleri ve ihmalleri sadece yasama ve yargı organlarının değil aynı zamanda kamuoyunun da yakından denetimine tabi olmak zorunda olduğu yorumunu yapmaktadır¹⁴².

Ceylan/Türkiye davasına konu olayda AİHM başvurusunun makalesinde geçen “Türkiye’de Kürtlere karşı soykırım uygulanmakta (...), ve (...) Kürt halkını susturmayı ve sindirmeyi(...) şeklindeki sözlerin siyasi söylem niteliğinde olduğunu tespit etmiş, başvurusunun Marksist deyimler kullanarak, Güneydoğudaki şiddet hareketini “işçi sınıfı” tarafından verilen özgürlük ve demokrasi mücadelesi olarak gördüğünü veya makalede o şekilde izah ettiğini kabul etmiştir. Makalenin içeriğinde yer alan “katliam” ve “devlet terörü” sözcüklerinin kullanılmasının da devlet yetkililerine yönelik sert eleştiri olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak AİHM, hükümet ile ilgili olarak yapılmasına müsaade edilen eleştirinin sınırının, bireyler ve siyasetçiler hakkında yapılan eleştiriye oranla daha geniş olduğunu açıklamış kamuoyunu ilgilendiren konularda devletlerin ulusal takdir alanının dar olduğunu” belirtmiştir¹⁴³.

Görüleceği üzere, AİHM tarafından özgürlüğün sınırlandırılmasında demokratik toplum için gerekli olma şartının “zorlayıcı ve acil sosyal ihtiyaçtan” kaynaklandığı hususu değerlendirilirken düşünce ve basın özgürlüğü¹⁴⁴ özellikle

¹⁴⁰ Akdeniz, Altıparmak, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü, s. 50.

¹⁴¹ Akdeniz, Altıparmak, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü, s. 50.

¹⁴² AİHM, Lingens/Austria, pr.41-42., İncal Türkiye, No:22678/93, 9 Haziran 1998, pr.53.

¹⁴³ Ceylan/Türkiye Kararı No:46454/99, 11 Ekim 2005 aktaran: Prof. Dr. Osman Doğru, Dr. Atilla Nalbant, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 2. Cilt, T.C. Yargıtay Başkanlığı 2013, s.196. <http://www.insanhaklarihukuku.com> e.t:21.12.2018

¹⁴⁴ Ürper ve Diğerleri/Türkiye, No: 14526/07, 20 Ekim 2009 pr. 39 “...Basın özgürlüğünün tehlikede olması nedeniyle, ulusal makamlar, söz konusu tedbirlerin alınmasını gerektiren “acil bir sosyal

siyasi tartışma alanında ve toplumu ilgilendiren konuların tartışılmasında kullanıldığında en üst seviyede korunmaktadır¹⁴⁵.

Gözel ve Özer/Türkiye¹⁴⁶ davasında yayınevi ve yazı işleri müdürü olan başvuranların terör örgütünün açıklamalarını yayınladıklarından dolayı yayın durdurma müdahalesinin Sözleşmenin 10. Maddesine aykırı şekilde ihlal edildiği gerekçesiyle yaptıkları başvuru neticesinde Mahkeme önceki içtihatları referans göstererek¹⁴⁷ “açıklanan ve yayınlanan görüşlerin şiddete tahrik içermediği sürece yani şiddet eylemlerine ya da kanlı bir intikama başvurmayı savunmuyor, partizanlarının hedeflerini gerçekleştirme amacıyla terör eylemlerini haklı göstermiyor ve kimliği belli kişilere karşı derin ve mantıksız bir nefret duygusunun oluşmasını desteklemiyor ise sözleşmecî devletlerin toprak bütünlüğü, milli güvenliğin korunması veya suç ve asayişsizliğin engellenmesine atıfta bulunarak medyanın üzerine ceza kanununun yüklenmesi suretiyle halkın bilgi alma hakkına sınırlama getiremeyeceğini, sadece 3713 sayılı kanunun 6. Maddesinin 2. Fıkrasında hedef alınan açıklamaların yayınlanmasını gerekçe göstererek periyodik dergi sahipleri, editörleri ya da yazı işleri müdürlerinin tekrar tekrar mahkum edilmesi ve buna ek olarak dergilere yayın yasağı getirilmesinin elbette doğrudan ve dolaylı olarak terör suçlarını savunmadığı sürece kamuoyunun çelişik durumlara farklı bir görüş açısıyla bilgilendirilme hakkı göz önüne alınmadan medya profesyonellerine yukarıda belirtilen hüküm gereği mekanik bir baskı uygulanmasının bilgi ve fikir alma ya da verme özgürlüğü ile bağdaşmadığı, bu nedenle başvuranların 3713 sayılı yasanın 6. Maddesinin 2. Fıkrası gereğince

---

ihtiyacın” var olup olmadığı konusunda karar verebilmek için sınırlı bir takdir marjına sahiptir...”

¹⁴⁵ Şükrü Alpaslan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uygulamasında Düşünce ve Basın Özgürlüğü, s.34

¹⁴⁶ Gözel ve Özer/Türkiye, No:43453/04 31098/05, 6 Temmuz 2010, pr. 46-63.

¹⁴⁷ “...ne yasaklanmış bir örgütün mensubu olan bir kişinin konuşması ya da açıklama yapması, ne de herhangi bir kimsenin hükümetin politikalarını sert bir şekilde eleştirmesi, ifade özgürlüğü hakkına müdahale edilmesini haklı kılamaz. AİHM, metinlerin bütünüyle ele alındığında şiddete teşvik edip etmediğinin belirlenmesi için, metinde kullanılan terimlerin ve hangi bağlamda yazıldığına da dikkate alınmasının uygun olacağını her zaman vurgulamıştır (bakınız, örneğin, Türkiye aleyhine Özgür Gündem davası, no 23144/93, prg. 63, Türkiye aleyhine Sürek davası (no 4, no 24762/94, prg. 12 ve 58, 8 Temmuz 1999, ve Türkiye aleyhine Sürek ve Özdemir davası, no 23927/94 ve 24277/94, prg. 61, 8 Temmuz 1999).”

mahkum edilmesine ve dergiye yayın yasağı getirilmesine neden olan müdahalelerin demokratik bir toplumda gerekli olarak nitelendirilemeyeceği ve meşru amaçların gerçekleştirilmesi için de zaruri olmadığı” sonucuna vararak AİHS’nin 10. Maddesi ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu kapsamda, AİHM tarafından yakın zamanda verilen Özalp/Türkiye davasında ¹⁴⁸da aynı gerekçelerle 10. maddenin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Kullanılan ifadelerin salt ağır, sert ve keskin olması, hükümeti eleştirmesi, devlet politikalarına ciddi eleştiriler getiriliyor olması hatta ülkenin bir bölümündeki bir problemin kaynağı veya sorumluları hakkında tek taraflı bir görüş aktarılıyor olması şiddete tahrik ettiği anlamına gelmeyecektir¹⁴⁹. Bu nedenle *“asil terörist Türkiye Cumhuriyeti’dir”¹⁵⁰* demek, terörle mücadele yöntemlerini *“savaş”, “barbarlık”*; ülkenin bir bölümünü *“Kürdistan”¹⁵¹* olarak tanımlamak, *“Kürt Ulusal hareketi”, “Kürdistan ulusal direnişi”¹⁵²* gibi deyimler kullanmak AİHM tarafından ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi ise 2014 tarihinde verdiği Abdullah Öcalan’ın *“Kürdistan Devrim Manifestosu, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü (Kültürel Soykırım Kıskaçında Kürtleri Savunma)”* adlı kitabı ile ilgili kararında¹⁵³ AİHM içtihadına paralel değerlendirmeler yapmıştır.¹⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, söz konusu kararda, *“Başvurucunun kitapta dile getirdiği meseleler gibi kamunun çıkarlarına ilişkin siyasi açıklamalar veya toplumsal sorunlara ilişkin tartışmaların sınırlanmasında kamusal yetki kullanan makamların çok dar bir takdir aralığı olduğuna işaret ederek, kamu otoriteleri veya toplumun bir kesimi için hoş olmayan düşüncelere, şiddeti teşvik etmediği, terör eylemlerini haklı göstermediği ve nefret duygusunun oluşmasını desteklemediği sürece sınırlama getirilemeyeceğini, bu sebeple de, başvuruya konu kitabın toplatılmasına gerekçe gösterilen nedenlerin*

---

¹⁴⁸ Özalp/Türkiye, No:48583/07 53717/07, 18 Temmuz 2017

¹⁴⁹ Akdeniz, Altıparmak, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü, s. 54.

¹⁵⁰ Sürek(4)/Türkiye, No: 24762/94, 8 Temmuz 1999, pr. 56.

¹⁵¹ Emire Eren Keskin/Türkiye, No: 49564/99. 22 Kasım 2005, pr.48.

¹⁵² Erdoğan / Türkiye, No: 26680/97, 18.07.2000, pr. 44.

¹⁵³ Abdullah Öcalan Başvurusu, No: 2013/409, 25/6/2014, pr. 99.

¹⁵⁴ Akdeniz, Altıparmak, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü, s.55.

başvurucunun düşünceleri açıklama ve yayma özgürlüğü ve bu kapsamda basın özgürlüğüne yönelik müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığı” sonucuna varmıştır.

Yine, AYM 2013 tarihli Mehmet Ali Aydın başvurusu ile ilgili kararında ise siyasetçi ve Diyarbakır BDP il başkanı olan başvurunun yaptığı bir basın açıklamasında yer alan PKK'nın ve onun kurucusu ve yöneticisi olan Abdullah Öcalan'ın övülmesi, terör eylemlerinin özgürlük mücadelesi olarak yüceltilmesi şeklinde yorumlanan sözlerinden dolayı tutuklanması ve TMK 7/2 maddesinden yargılanması nedeniyle ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiği iddialarını değerlendirmiştir. AYM'ye göre, *“PKK terör örgütüne ve Abdullah Öcalan'a ilişkin ifadeler ile bunların ifade edildiği bağlam, konuşmacının kimliği, başvuruya konu sözlerin söylenme zamanı, amacı, hitap ettiği kişilerin kimlikleri, muhtemel etkileri ve basın açıklamasındaki diğer ifadelerin tamamı bir bütün olarak ele alınmalıdır... İlk Derece Mahkemesi, başvurunun hangi ifadeleriyle şiddeti övdüğü, kişileri terör yöntemlerini benimsemeye başka bir deyişle şiddet kullanmaya, nefrete, intikam almaya veya silahlı direnişe tahrik ve teşvik ettiğini değerlendirmemiş, göstermemiş; sadece başvurunun sözleri ile PKK terör örgütünü ve Abdullah Öcalan'ı desteklediğine karar vermiştir. Bununla birlikte konuşması bir bütün olarak incelendiğinde başvurunun, şiddeti ve terör eylemlerini övdüğü, kişileri ve toplulukları terör yöntemlerini benimsemeye, şiddet kullanmaya tahrik ve teşvik ettiği, sözlerinde ırkçılık, nefret, intikam alma veya silahlı direniş çağrısının bulunduğu söylenemez.”* şeklinde bir değerlendirme yapmış hatta aksine, AYM'ye göre Başvurucu söz konusu açıklamasında *“Kürt sorunu”*nun çözümünde hükümet politikalarını eleştirmesinin yanı sıra siyasi yasakların kalkmasını, silahlı çatışmanın durmasını ve Öcalan'ın serbest bırakılmasını talep etmekte yani şiddete dayalı yöntemlerin benimsenmesine karşı çıkmaktadır. Tüm bu sebeplerden Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Mehmet Ali Aydın Başvurusu, No: 2013/9343, 4/6/2015, pr. 82-84.

6.1.3.1.3. İfadenin Kullanıldığı Bağlam

AIHM, ifade özgürlüğüyle ilgili davalar önüne geldiği zaman karar vermeden önce açıklamanın yapıldığı yeri, zamanı, ortamı ve açıklamanın hangi araçla yapıldığını, açıklamayı yapan kişinin sahip olduğu konumu ve durumunu değerlendirmekte ve kararlarında dikkate almaktadır.

Mahkeme için değerlendirme yaparken ifadenin kim tarafından kullanıldığı önemli olmakla birlikte tek başına belirleyici değildir aynı zamanda kullanılan ifade ve kullanılan bağlamın diğer unsurlarını da dikkate almaktadır¹⁵⁶. Mahkeme açıklamanın kimin tarafından yapıldığını bu kişinin konumu, sade bir vatandaş olup olmadığı ile toplumdaki tanınmışlığı veya siyasetçi olup olmadığı gibi kişisel ölçütleri kararlarında göz önünde bulundurmıştır¹⁵⁷.

Mahkeme, Erbakan/Türkiye ¹⁵⁸davasında, parti mitinginde yaptığı bir konuşmada “...Artık bu ülkede 12 tane parti yok, 2 tane parti var. Hak ve batıl, hakkı temsil eden Bingöllü kardeşimin imanını temsil eder...Refah Partisinin dışındakilerin hepsi batıldır, çünkü bunlar gâvur uşağı...” şeklinde kullandığı ifadelerden dolayı TCK 312. Maddesinden mahkûm olmuştur.

Mahkeme yaptığı değerlendirmede, “tanınmış bir siyasetçi tarafından halka açık bir toplantıda dile getirilen bu görüşlerin dini değerler çerçevesinde şekillenmiş bir toplumsal bakışı ifade ettiğini, çoğulculuk anlayışıyla bağdaşmadığını, siyasetçilerin halka yönelik konuşmalarında hoşgörüsüzlükten kaçınmaları gerektiğini belirtmiş ancak dava konusu konuşmanın toplum açısından “güncel bir risk” ve “yakın tehlike” oluşturmadığını, verilen cezanın tanınmış bir siyasetçi için ağır bir ceza olduğunu bu nedenle de başvuranın ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin “demokratik bir toplumda gereklilik” arz eden bir durumun bulunmadığını” belirterek 10. Maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

---

¹⁵⁶ Doğru,Nalbant, s.34.

¹⁵⁷ Yıldırım, Terörizmin Propagandası Suçu, s.172.

¹⁵⁸ Erbakan/Türkiye, No: 59405/00, 6.7.2006

Zana Türkiye davasında¹⁵⁹ AİHM, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana'nın ulusal yayın yapan bir gazetede yayımlanan sözlerini ifade özgürlüğü kapsamında görmemiştir. Zana, *“PKK'nın ulusal kurtuluş hareketini destekliyorum. Katliamlardan yana değiliz, yanlış şeyler her yerde olur. Kadın ve çocukları yanlışlıkla öldürüyorlar...”* sözlerinden dolayı yargılanmış ve TCK'nın 312. Maddesinde düzenlenen *“kanunun suç saydığı fiili övmek”* suçundan mahkûm olmuştur.

AİHM Zana'nın sözleriyle ilgili değerlendirmesini yaparken *“sözü söyleyen kişinin konumunu, sözün söylendiği ortam, zaman ve sözün yayınlandığı yayın organının etkisini dikkate almıştır. Mahkeme bu unsurları dikkate alarak, bu açıklamaya tek başına bakılmaması gerektiğini, açıklamanın olayın somut koşulları içinde özel bir anlamı olduğunu, bu röportajın o tarihte gerginliğin dorukta olduğu Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesinde PKK'nın sivillere yönelik kanlı saldırılarıyla aynı zamana denk düştüğünü, bu koşullar altında ulusal günlük gazetede yayınlanan röportajda Güneydoğunun en önemli kenti olan Diyarbakır'ın eski belediye başkanının “ulusal kurtuluş hareketi” olarak tanımladığı PKK'ya verdiği desteğin, bu bölgedeki patlamaya hazır havayı daha da ağırlaştıracağını belirterek başvuruca verilecek cezanın “zorlayıcı bir toplumsal gereksinime” cevap verdiğinin kabul edilmesinin uygun olduğunu”* değerlendirerek 10. Madde bakımından bir ihlalin olmadığı sonucuna varmıştır.

Sürek/Türkiye davasında¹⁶⁰, Haberde Gerçekte Yorum isimli haftalık dergide yer alan *“silahlar özgürlüğü engelleyemez”* ve *“suç bizim”* başlıklı iki okuyucu mektubunun yayınlandığı dönemi değerlendirmiştir. Mahkeme, *“1985'ten beri güvenlik güçleri ile PKK arasında yaşanan çatışmalara ve bu çatışmalar sonucunda pek çok insanın hayatını kaybettiğine ve bölgenin büyük bir kısmında olağanüstü hal ilan edildiğine dikkat çekerek, böyle bir ortamda yapılan şiddete teşvik eder nitelikteki ifade açıklamalarının 10. Maddeyi ihlal etmediğine”* karar vermiştir.

¹⁵⁹ Zana/Türkiye, No: 69/1996/688/880, 25.11.1997

¹⁶⁰ Sürek/Türkiye No: 26682/95, 8/7/1999

Arslan/Türkiye ¹⁶¹ davasında ifade özgürlüğünün ihlal edildiği gerekçesi ile yapılan başvuru neticesinde *başvuranın kitabında, “Devlet’in Kürt kökenli nüfusa karşı baskı uyguladığını ve soykırım, sürgün ve organize katliamlar yoluyla kimliğini yok etmeye çalıştığını ve sonuç olarak da Kürtler açısından buna karşı koymanın zorunlu olduğu”* ileri sürülmüştür.

Mahkeme, *“kullanılan ifadelerin içerik olarak ulusal güvenlik açısından tehlike oluşturduğunu kabul etmiş olmasına rağmen, başvuranın birey olduğunu ve görüşlerini “devlet güvenliği”, “kamu düzeni”, ve “toprak bütünlüğü” üzerindeki potansiyel etkilerini önemli ölçüde sınırlayacak şekilde kitle iletişim yolu yerine edebi bir eser yoluyla açıkladığını göz önünde bulundurmuştur. Bu nedenle, Mahkeme başvurana uygulanan yaptırımın başvuranın ifade özgürlüğüne bir müdahale olduğuna ve bu nedenle 10. Maddenin ihlal edildiğine”* karar vermiştir.

Sonuç olarak, AİHM içtihadında, ifadenin içeriği “şiddete teşvik” içerip içermediği değerlendirilmesi yapılırken, ifadenin kullanıldığı bağlama da bakılmaktadır. İfadeyi kullanan kişi, ifadenin kullanıldığı yer ve ortam, ifadenin kullanıldığı zaman ve ifadenin yayımlandığı araç bütün halinde değerlendirilerek ifadenin bütün bu unsurlar özelinde ‘şiddete teşvik veya tahrik’ içeren bir ifade olup olmadığına yönelik karar verilir.

---

¹⁶¹ Arslan/Türkiye, No: 23462/94, 8/6/1999

SONUÇ

Türkiye’de ifade ve basın özgürlüğü bakımından en önemli ve sorunlu alanlarından birisi olan “Terör örgütü propagandası yapma suçu” nu Türkiye’nin suç ve ceza politikası yönünden değerlendirdiğimizde, bu suçun geçirdiği aşamalar, Avrupa Birliği müzakere süreci, terörle mücadele sürecindeki denge ve dalgalanmalara ve aslında devlet politikalarına paralel olarak sürekli değişmiş olduğunu görmekteyiz. 1991 yılında kabul edilen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan terör örgütü propagandası suçunun en son yapılan değişiklikle unsurları yeniden düzenlenmiş, terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya bu yöntemleri övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasının yapılması suç olarak kabul edilerek suçun unsurları daha somut hale getirilmiş gibi gözükse de ‘şiddete teşvik ve tahrik’ unsurları net olarak ortaya konulmamıştır.

Her ne kadar 11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı Kanunun 8. maddesiyle yapılan değişikliğin amacı gerekçesinde; *“İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi; şiddeti teşvik edici nitelikte olmayan açıklamaların ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu belirterek, içeriğinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan ya da kişileri silahlı isyana teşvik edecek nitelikte olmayan açıklamalar nedeniyle bireylerin Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde cezalandırılmasını ifade özgürlüğüne aykırı bulmaktadır. Yapılan düzenlemeyle, maddenin ikinci fıkrasında yer alan suçun unsurları yeniden belirlenmekte, maddeye ‘cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde’ ibaresi eklenerek, suçun kapsamı İHAM standartlarına uyumlu hale getirilmektedir”* şeklinde ifade edilse de TMK 7/2 maddesi, hala daha açık ve kesin bir şekilde AİHM içtihatlarıyla sınırları belirlenmiş olan ‘şiddete teşvik ve tahrik’ kavramını tanımlamamaktadır. Uygulamada ise her ne kadar Anayasa Mahkemesi’nin bazı kararlarında AİHM içtihatları doğrultusunda söz konusu değişikliğin amacına uygun olarak maddeyi yorumladığı görülse de Yargıtay kararları ve yerel

mahkemelerin kararları birlikte değerlendirildiğinde ‘şiddete teşvik ve tahrik’ kavramının AİHM içtihatları doğrultusunda içselleştirilemediği görülmektedir.

AİHM tarafından ifade özgürlüğü konusunda Türkiye aleyhine verilen ihlal kararları genellikle terör ve şiddet konusunda olmuştur. Dolayısıyla Türkiye’de zaten sorunlu bir konu olan ‘şiddete teşvik ve tahrik’ kavramı 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ilan edilen Olağanüstü Hal dönemi uygulamalarıyla Türkiye’nin terörle mücadele konusundaki tavrının değişmesiyle birlikte daha da sorunlu hale gelmiştir. Özellikle bu süreçte, TMK 7/2’nin uygulaması bakımından da AİHM içtihatlarından tamamen uzaklaşıldığı söylenebilir. Devletin, kamu otoritesinin bir uygulamasını eleştirmenin bile madde metninde yer alan unsurlar aranmaksızın suç sayıldığı özellikle gazeteciler, aktivistler, akademisyenler, sanatçılar ve avukatlara yönelik başlatılan soruşturmalarda sıklıkla görülmektedir. Bu ortamda, TMK 7/2. maddesi kapsamında başlatılan soruşturmalara ve devam eden yargılamalara bakıldığında terör yasalarının muhalif sesleri susturma politikasının aracı haline dönüştüğü kolaylıkla görülebilir. Ne yazık ki bu duruma örnek olarak 16 Ağustos 2015 tarihinde Türkiye’nin güneydoğusunda yaşanan hak ihlallerine dikkat çekmek amacıyla “Bu Suça Ortak Olmayacağız” başlıklı bir barış bildirgesine imza atan akademisyenlerin TMK 7/2. Maddesi kapsamında terör örgütünün propagandasını yapma suçundan yargılanmaları hatta birçoğunun görülen yargılamalar sonucunda mahkûm olmaları verilebilir.

Buradan da anlaşılacağı üzere, Türkiye’de terörle mücadele sırasında temel hak ve özgürlüklerin korunmasıyla ilgili olarak karşılaşılan sorunlar, uluslararası ilke ve standartlarla uyum içerisinde görünen mevzuatın yetersizliğinden değil, daha çok uygulayıcıların tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Ancak yasal düzenlemelerin de demokratik ilkelere uygun olması zorunludur. Bir Terörle Mücadele Yasası’nın mutlaka herkes için öngörülebilir, belirli ve erişilebilir olması gerekmektedir. Oysa, TMK 7/2 son değişikliğe rağmen hala açık ve belirli bir şekilde ‘şiddete teşvik ve tahrik’ unsurunu tanımlayamamakta bu yönüyle de yoruma açık ve öngörülebilir olmayan bir kanun maddesi niteliği taşımaktadır. Ancak Türkiye’deki ifade özgürlüğü ihlallerinin asıl sebebi kanununun AİHM

standartlarına uygun olup olmadığından ziyade yargıda yaşanan krizden kaynaklandığını düşünmekteyim. Anayasa maddelerinin açıkça görmezden gelindiği, Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararların yerel mahkemelerce uygulanmadığı, AİHM kararlarının yerine getirilmediği, yargının tümüyle iktidarın, kontrolüne girdiği, konuşmaların “emir telakki edildiği” bu dönemde TMK 7/2. maddesinin de ifade özgürlüğünü bastırmada bir araç işlevi görmeye devam edeceğini düşünmekteyim. Diğer yandan da, bu koşullarda yani temel hak ve özgürlükleri uygulanamaz duruma getirmiş bir hukuk sisteminde terörün önüne geçmekte mümkün değildir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ALTUN, Mutlu, Hasan, Terör, Seçkin Yayınevi, Ankara 2011

ARTUK, GÖKÇEN, YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 5. Baskı, Ekim 2011

BEYDOĞAN, Ayhan T., Türk Hukukunda Siyasi İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu, 2003

BIÇAK, Vahit, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu, Avrupa Komisyonu, Temmuz 2002

BODUR, Nurullah, ÖZKUL, Eshat, Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları, Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, 2018

CİRHİNLİOĞLU, Zafer, Terör ve Toplum, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2004

ÇEÇEN, Anıl, İnsan Hakları, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ocak 2015

ERDOĞAN, Mustafa, İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, Orion, 4. Baskı, 2015

GÖKMEN, Derda, Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016

KOCA, Mahmut, ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara 2013, s. 229.

OKUMUŞ, Ali, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de İfade Hürriyeti, Adalet Yayınevi, Ankara 2007

ÖZGENÇ, İzzet, Suç Örgütleri Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ekim 2012

RUHİ, Cemal, Ahmet, Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu Çerçevesinde Terör Örgütleri, Terör Suçları ve Örgütlü Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, 2017

SUNAY, Reyhan, İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001,

ŞAHİN, Kemal, İnsan Hakları ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü, On İki Levha Yayıncılık, Mart 2009

TURABİ, Selami, İfade Özgürlüğü ve Terör Suçları, İletişim Yayınevi, 2017

TEZCAN Durmuş, ERDEM Ruhan, SANCAKTAR Mustafa, ÖNOK Oğuz, RIFAT Murat, İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, 2010

ŞAŞMAZ, İbrahim, Karşılaştırmalı Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2007

TANJU, Erhan, AİHM Kararları Işığında İfade ve Basın Özgürlüğü, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ocak 2017

YILDIRIM, Zeki, İfade ve Basın Özgürlüğü Bağlamında Terörizmin Propagandası Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara 2014

Makaleler

AKÇA, Mehmet, Terörizmin Kendine Özgü (SUI GENERIS) Niteliği: Kavramı Tanımlamada Metodoloji Sorunu, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 88 · Sayı: 2014/1, Ocak Şubat 2014

AKDENİZ, Yaman, ALTIPARMAK, Kerem, Türkiye’de Can Çekişen İfade Özgürlüğü: OHAL’ de Yazarlar, Yayıncılar ve Akademisyenlerle İlgili Hak İhlalleri, English Pen Raporu

AYDIN, Öykü, Didem, Yeni Türk Ceza Kanunu Açısından Salt İfade Suç Tiplerine Eleştirel Bir Bakış, HDP Hukuki Perspektifler Dergisi, Mayıs 2006

ÇELİK, Can, Terörizmin Propagandası Suçu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2014

DOĞAN, Can, İsmail, Propaganda Aracı Olarak İnternet: “Kayseri İli Merkez Seçmeni Üzerine Bir Alan Araştırması”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014

FENDOĞLU, Tahsin, Hasan Uluslararası Belgelerde Terörizm, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Elazığ 2000

KARAN, Ulaş, İfade Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 2, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Nisan 2018

KARTAL Memiş, Pınar, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Türk Ceza Hukukunda Cebir Suçu (TCK M.108), Cilt 7, Sayı 1-1, Ocak-Şubat 2010

KAYA, İbrahim, Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, USAK Yayını, 1. Baskı, Ankara 2005

KOCACIK, Faruk, Şiddet Olgusu Üzerine, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı:1

ÖZEK, Çetin, Basın Suçlarının İşlenmesi ve Takibi ile ilgili Bazı Problemler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 40, Sayı 1-4, 1974

SARIYILDIZ, Deniz, Görsel İletişim Araçlarıyla Türk Karşıtı Soykırım Propagandası, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2006

TOPÇU, N. Kemal, Terör Örgütünün Propagandasını Yapma Suçu (TMK 7/2-5), Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 28, Ağustos 2015,

TOROSLU, Haluk, Kamu Barışına Karşı Suçlar Bakımından Tahrik Kavramı, Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 459, Ankara 2015

Elektronik Kaynaklar

www.kazanci.com

www.mevzuat.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr

<http://www.anayasa.gov.tr/>

www.hudoc.echr.coe.int

www.tohav.org

www.anayasagundemi.com/